

Vigred

ŽENSKI LIST
1939

»VIGRED«, ženski list z Modno in Krojno ter Vzorčno prilogo. — Izhaja vsak mesec. — Naročnina znaša Din 25.—, z mesečno prilogo Din 50.—. Če se naroči 20 izvodov (brez priloge) pod enim naslovom, le Din 20.—. Za inozemstvo Din 32.—, s prilogo Din 64.—.

Izdaja konzorcij »Vigredi« (Vida Masič) v Ljubljani, Pražakova 8. Uredništvo (odgovorna urednica Zora Poženel) in upravništvo Pražakova 8. Vzajemna zavarovalnica. Telef. št. 4034. Tiska Misijonska tiskarna v Grobljah. — Za tiskarno odgovarja A. Trontelj C. M.

Sklep uredništva 10. dan prejšnjega meseca. Rokopisov uredništvo ne vrača, nenaročenih prispevkov ne honorira.

Rokopisi in vsi dopisi, ki se tičejo vsebine lista, naj se naslove na uredništvo, vsi dopisi glede priloge na upravo. Naročila, reklamacije in naročnino sprejema uprava »Vigredi«. Uredništvo in uprava: Pražakova, 8.

VSEBINA: Julija Nečasova (M. Stepanova). — Pesem mladosti (Kunstelj A.). — Dve kroni (Seemann-Lebar). — Zvečer, Prebujenje, Trenutek, V gluhi noči, Idila, Otožnost (J. Borštnar). — Sestra Fortunata (J. Kotar). — Na tihe ceste (M. Stepanova). — Srečanje (J. Borštnar). — Mamici v slovo (Viki Razlagova). — Krizanteme. — Življenje (M. Stepanova). — Izobraženo dekle (Gerely-Mastnak). — Nekaj o moderni umetnosti (Elda Piščanec). — Deklica na tuje gre. — Iz domačih krogov. — V naših domovih.

VIGRED ima v zalogi in priporoča:

Mati vzgojiteljica . . 16 din
Henoh Arden . . . 8 din
Materam 3 din
Kuhaj varčno in dobro . . 3 din
Praktični nasveti gospodinji 3 din
Predavanja social. tečaja 10 din

Vigred

LETO XVII.

LJUBLJANA, 1. OKTOBRA

ŠTEV. 10.

Mara Stepanova:

† Julija Nečasova prva načelnica čeških orlic.

V vrsti postav, ki so stale pri zibelki češkega orlovskega gibanja, in ki so pomagale prodirati mlademu gibanju k prvim dvigajočim uspehom, bo vedno pripadalo pomembno in častno mesto prvi načelnici Orlic, Juliji Nečasovi. Vest o njeni smrti se je bolešno dotaknila src tisočev čeških bratov in sester. Ko je bila v letu 1938. sestra Nečasova prisiljena oditi z načelniškega mesta, ni nihče slutil, da se je približal trenutek odpoklica iz vrst češkega orlovstva. Plaketa »Orel-zasluz«, ki je bila tedaj dana sestri Nečasovi, je bila ocena njenih velikih zaslug za organizacijo in razvoj češke ženske telovadbe.

Julija Nečasova je stala na čelu ženske orlovske telesne vzgoje kot prva načelnica sedemnajst let. Lišenj, od koder je izšlo toliko vodilnih delavcev v češkem katoliškem taboru, je bila najboljša šola sestre Nečasove za njene bodoče naloge. Rodila se je 27. januarja 1898 v Krahulovem pri Trebiču, toda mladost in celo življenje je prebila v Lišnju. Bila je med prvimi lišenjskimi naraščajnicami v mestnem orlovskem odboru. Ko so bile iskane sile, iz katerih bi se dale vzgojiti voditeljice orlovske ženske telovadbe, je padla izvolitev na požrtvovalno in zmožno sestro Nečasovo, ki je jemala žensko telovadbo kot resno stvar. In priprava za telesno vzgojo na studijih v Brnu jo je postavila na prvo mesto strokovnih orlovskih delavk.

Ko je Ustanovni orlovski sestanek dne 5. jan. 1919. poveril s. Nečasovi vodilno funkcijo in jo postavil na čelo čeških Orlic, je bila postavljena pred rešitev vseh onih vprašanj, od katerih so zaviseli uspehi bodočih let. Ni bilo tu pretekle tradicije, na katero bi se bilo možno naslanjati. Prva načelnica Orlic se je morala oprijeti graditeljskega dela od samih temeljev. To, kar je pridobila v šoli in telovadnici, je znala razširiti z marljivim privatnim študijem. Iskala je nasvetov in pomoči, toda kar je glavno: živela je resnično za svoje delo in se mu dobesedno žrtvovala.

Prvi veliki boj Orla za priznanje je bil Orlovski zlet v Brnu l. 1922. Sestra načelnica je prestala to prvo veliko preizkušnjo nadvse častno in tako potrdila upravičenost upanja, ki ga je vanjo stavilo Orlovsko gibanje. Po brnskem zletu ni bilo niti najmanjšega dvoma o tem, da je s. Nečasova popolnoma na svojem mestu, in da mora radi koristi gibanja ostati zvesta svojemu poklicu. Od brnskega do svetovaclavskega zleta je bilo izvršenih cela vrsta dejanj; porabljene je bilo mnogo energije, da je ženska orlovska telesna vzgoja mogla vzdržati korak s spoznanji in zahtevami dobe in da je bila v vsakem pogledu resnično moderno gibanje telesne vzgoje, sloneče na načelih krščanskega svetovnega nazora.

Ob svetovaclavskih dnevih Orlovstva v Pragi l. 1929. je bila priborjena nova zmaga. Vrsta uspehov je rastle doma in v tujini in pri vseh je imela s. Nečasova časten del. Zlasti pri nas je bila občudovana in ljubljena kot vzor vodilne delavke v katoliški ženski telovadbi.

Sedemnajst let vodilnega dela sestre Nečasove zahteva ocene s prenekaterih strani. Zapustila je vsem, ki prihajajo za njo, krasen vzor delavne in požrtvovalne volje, ki zna ustvariti velika dela tudi pri najbolj neugodnih pogojih. Sestri Nečasovi je češki Orel hvaležen za to, da je ženska orlovska telesna vzgoja že danes na višini, ki jamči za napredek tudi v bodočnosti. Ohranitev zvestobe delu bo največji spomenik in ocenitev zaslug, ki pripadajo s. Nečasovi v zgodovini orlovskega gibanja.

Slovenska dekleta se klanjajo spominu velike češke sestre.

Kunstelj A.:

PESEM MLADOSTI

Moja mladost, o Mati
naj bo svetišče tvoje,
sezidano iz radostnih mi dni;
a vsaka misel tebi posvečena,
naj vedno v tem svetišču zagori!

Brez tebe v duši ne imela bi mladosti;
ti si resnica, življenja mojega si moč;
Brez tebe — blodila bi,
iz noči, pa zopet v noč.

Zato, o Mati, varuj to svetišče,
da ne prodre vanj zlobni glas.
Glej, tebi ga darujem,
da srečna bom na večni čas.

(Misel po rožnenski pobožnosti pri Sv. Jakobu.)

DVE KRONI

(Nadaljevanje.)

Lenica leži med blazinami; bleda, kakor platno, ki jo obdaja. Dobro ve, kako je to! Gore in gozdovi se gromadijo pred njo in kakor žareča reka se vali mimo nje. Tja preko mora, mora! Pa se trese pred težo tega pota.

»Neki gospod bi vas rad obiskal, gospodična,« naznani sestra.

»Jernej!« kriči srce; pa ga ne sme videti, ne z njim govoriti. Še ne! Prej mora še vse obvladati in biti mora močna, močna! V mraku in v dvomih še nihče ni prišel do cilja, niti ni našel pravega pota.

»Čuvaj svoje boleče, še sveže krvaveče rane, Lenica!«

»Preveč sem trudna; pozneje bom gospoda prosila, sestra! Recite mu, da je zdaj še prezgodaj!«

Táko naj najde, ko bo že mogla vsaj hoditi! Sicer bo njo in njega zrušilo! Njena moč pa bo njemu v dobro!

Res je hotela sestra odsloviti obisk, pa ji je proseče odgovoril:

»Sestra, sam sem zdravnik in gospodična Klemenova je moja nevesta!«

Prestrašila se je sestra njegovih vročičnih oči, iz katerih je gledala strašna boleost in mu je odprla vrata.

»Lenica!« Ves prevzet se zgrudi k beli postelji.

»Jernej —« zatrepečejo tudi njene ustne in razburjenje jo je vso prevzelo. Nič ne sliši njegovega pretresljivega joka, njegovih vročih besed, polnih ljubezni; nič ne ve, da ga je morala sestra s silo odvesti od postelje.

Ko je zopet prišla k sebi, je bila sama.

»Sestra —? Sestra, nikogar ne pustite več noter, nikogar!«

»Ne, gospodična, nikogar!« in si misli sama zase: ranjena ljubezen.

Mnogo dni in noči je potrebovala Lenica, da si je z bolečino in žrtvijo zaznamovala pot, po kateri bo morala v bodočnosti hoditi. Neusmiljeno ravno in naravnost!

Nekako po desetih dneh je dala sestri pismo — težko je bilo in debelo — da ga je oddala na pošti. Mala škatljica je bila v njem in v njej prstan. Dragoceni prstan z rdečim kamenom.

Njen prstan — njegov prstan.

Zaročni prstan!

»Kakor angel naj te varuje, Lenica, nikoli ga ne odloži! Moje srce je rubin — ne zavrzi ga!«

»Ne, Jernej, nikoli!«

To je bilo nekoč . . .

Zdaj ga mora odložiti — to je danes. In srce ji hoče narazen. Ko je že sestra odšla, jo hoče še enkrat poklicati, ji iztrgati pošiljko, prstan pritisniti na srce, ga poljubljati brez konca — —

Ne! Ne! S prsti se zagrebe v odejo in gleda na stropu, kako se bela slika sestre izgublja v mračnem hodniku. Koraki rahlo odmevajo, se izgub-

ljajo — potem grobna tišina. Le ura na nočni omarici tiktaka — in tanka struna se utrga v njenih prsih.

Končana je pesem, svetla in lepa pesem o sreči, topla pesem o sreči. Pričenja se nova: trde dolžnosti.

Velikonočni zvonovi niso izzvali v njenem srcu nikakega odmeva; saj je umolknil srebrn zvonček v njem, ki je doslej klical: Jernej, Jernej!

Kakor marmor posinele so njene roke; saj so danes napisale sodbo, sodbo na smrt.

»Vzemi nazaj prstan; ne morem postati tvoja žena. In prosim te — imej usmiljenje in ne pridi nikoli več!«

Kako bo nosil on vse to?

Dva dni pozneje je odmeval po hodniku spešen korak.

»Nikogar ne pustite noter, sestra!« je kriknila, pa ni bilo sestre v sobi in že so se odprla vrata in Jernej je stal na pragu.

»Lenica!«

In zopet »Lenica!«, v ihtecem glasu, polnem ljubezni in bolečine: »Lenica, zakaj?«

»Ne otežuj mi moje odpovedi, Jernej! Ne moti me v mojem sklepu! Ko pridem domov, sem pohabljenec, ki ga nihče ne potrebuje. Ti me ne moreš poročiti! Saj si prost, Jernej! Zahvaljujem se ti za tvojo ljubezen! Dotlej sem bila uboga, ti si me obogatil, o, kako obogatil!«

»Pa me kljub temu pošiljaš od sebe?«

»Ker te ljubim, Jernej, te ne smem vezati nase! Ne, nikoli! In ne bo me bolelo, če si boš izbral drugo — za svojo ženo!«

O, Lenica, kako slabo se poznaš! Ali ne čutiš, kako ti že samo ta beseda trga srce!

»Ti ne smeš sam ostati — toda vzemi si lepo, ravno, čisto, Jernej —!«

»Že imam najlepšo, najboljšo, najčistejšo — tebe imam, moja srnica, in te ne dam! In če bi nikoli ne mogla hoditi, Lenica, nosil te bom! Na vrt te bom nesel, kakor otroka, med rože — in ne bom čutil, da si bolna.«

»Življenje niso sanje, Jernej. Nekoč pa bi se zbudil iz teh sanj in to bi bilo strašno. Jernej, saj si vendar razumen, glej nekoliko naprej! Če bi se nekoč prebudil v strašno razočaranje, bi bila to moja krivda. Ne daj, da bi bila jaz kriva tvoje nesreče, Jernej in ne moti me v mojem sklepu!«

»Ne morem, Lenica; nikoli te ne morem pozabiti!«

»Saj me ni treba pozabiti; le drugo ljubezen mi daj, ki ničesar ne zahteva! Za svojo vročo moško ljubezen pa si išči ženo, dobro ženo, — zdravo ženo!«

»Le ti boš moja žena in nobena druga, Lenica, samo ti!«

In vzame prstan iz žepa: »Nositi ga moraš, Lenica!« Toda ona skrije prste v dolgih rokavih.

»Ne morem, Jernej, in tvoj prstan sem snela, — da se ločim od tebe —«

»Tako lahko ti je bilo to . . .?«

Ali ni to krik iz groba?

Srce ji trga v telesu, a on govori o ljubezni?

»Snela sem ga — in sem se ločila od tebe —«

Člen za členom se rahlja od one svete verige, ki ju je vezala — omamno boleče pod voljo mogotca.

»Tako si me torej zavrgla?«

»Zaradi tebe storim to, Jernej; ne bori se z usodo! Čez nekaj let mi boš hvaležen. Bodi močan, Jernej, in — pojdi!«

Zastrmel je vanjo . . . Nekje v sobi preži smrt; na njegovem srcu že leži njena hladna roka, v glavi . . .

»Lenica,« sopiha ves prevzet, »ta prstan si nosila, poljubila si ga in si prisegla: nikoli ga ne snamem!«

Mrtvaška bledica se ji razlije po obrazu, ji pritisne veke na oči . . . h koncu gre z njeno močjo — hitro mora končati, sicer bo podlegla njegovi močni besedi.

V cerkev se peljejo.

Kliše je last Mohorjeve tiskarne v Celju.

»Odstranila sem ga — ločila sem se od tebe — ničesar nimam več skupnega z njim — —«

Njene roke iščejo pomoči, grabijo za zvoncem. In še: »Pojdi!« dahnejo posinele ustne.

»Lenica, Lenica, odpri oči! Reci nekaj drugega!«

In ga je pogledala, še enkrat, s pogledom umirajočega: »Ne pridi — nikoli — več!«

Zveni kakor iz groba.

Tedaj ga dvigne boleč strah s kolen in ga izzene iz sobe — proč —. Vrata zaloputnejo za njim.

Na hodniku omahne za steber.

Sestra ga vidi tam naslonjenega. »Ali vam je slabo?« ga vpraša.

»Ne,« se brani in odtava naprej po hodniku.

Stran, le stran odtod! Kaj naj še v tej tuji hiši dela?

Zgoraj leži ona s polomljenimi udi — kaj je to v primeri z razbitim srcem?

Proč, proč!

Smejejo se za njim in ga zasmehujejo: Glejte norca! Deset let je snubil nevesto, hišo ji je sezidal, — gradič, ki bi za kralja ne bil preslab — toda, ta, ki jo je imel za nevesto, mu čez noč postane nezvesta, prav, ko bi ji rekel: Glej, vse to je tvoje! Pridi, gospodarica!

Že gre po ozki, novi poti; kakor bela volna se svetlika pesek in — tam preko pozdravlja stolpič in veranda.

Toda oba sta danes našemljena — okna se kremžijo v zasmeh, sedem jih je v eni vrsti in v nadstropju tudi sedem pod rdečo streho.

Kaj naj sam v prostorni hiši, sam s svojo bolečino? Njegovi koraki odmevajo votlo, ko gre skozi vežo; kakor v grobu se mu zdi.

Lepo verando je dal napraviti in na vseh oknih stoje rože — norec, čemu neki?

Kaj naj z navlako po stenah? Vsak zid se mu roga in vsaka vrata ga vprašujejo: Le kdaj pride ona naša gospodarica?

In rože na oknih zvedavo obračajo glavice v sobo, nihajo in se posmejujejo. In zlatorumena ptičica v gajbici, kako se skriva!

Kdo pa sem — kdo?!

Kaj pa me gledate vsi? Izbrisal vas bom s površja vse: srce, pamet in vse tu v hiši. — Ha, če se boste še smejali, ko boste prasketali, naduti vražiči, če se boste še rogali, ko boste goreli —?

V neskončnost gre njegova bolečina, mu žari iz oči kakor lesket poduhovljene blaznosti, norosti.

Novo srce hoče imeti, ki o Lenici Klemenovi ne bo ničesar vedelo. Ničesar noče vedeti o nji, ničesar slišati, nič! Kar nosi njeno ime, bo iztrga! iz prsi, iz svojega življenja do zadnje korenine!

Najprej prstan!

V velikem loku ga vrže skozi okno, daleč čez cesto. Na polje, kjer raste repa, je padel, kakor mala zvezdica.

Potem še slika!

Zgrabil je zlato verižico na vratu in z vso močjo pretrgal člene, pa je zlati obesek v velikem loku zletel skozi okno.

Zdaj pa hiša, nesrečna hiša? Stran mora iz njegovega življenja, izpred oči!

Da bi vsaj nastala povodenj in bi jo odplavila s površja!

Da bi nastal potres in bi jo porušil do tal!

Da bi udarila strela vanjo in bi zagorela, kakor velika bakla — —

Če bi končno ne bilo drugega, kakor velik kup razvalin, pepela in podrtije — morebiti bi srce umolknilo, saj bi ime Lenica sto in stokrat zgorelo — morebiti bi se tudi izbrisalo iz njegovega spomina? Kako dobro bi mu bilo potem — — —!

V temi se je pretipal do kuhinje. Ne upa si prižgati luči; grozeči obrazi ga obdajajo.

Nikogar še ni v hiši; sam je še. Šele z Lenico je hotel priti vanjo. Le čakanje je nastanjeno po vseh prostorih in svit njegovih zlatih sanj.

Po vseh prostorih gre še poslednjikrat in zapira oboknice, kakor da se pripravlja na dolgo potovanje. Molči naj vsa hiša, ko bo umirala! Ko bodo plameni kričali v vas, bo njih delo že opravljeno. Samo pepel hoče imeti, pogorišče, propad, pogin, konec. In zraven še izpraznjeno, do dna izgorelo srce!

Išče malo škatljico v žepu; bo pač mala zibelka za vse to veliko!

Podrg na škatljico — zagori, zaprasketa — se dvigne — v vsak kot pohiti z drobnim plamenom, da se oblizne po nežnih tkaninah, pleteninah, preprogah, zastorih, ki so vse doslej viseli snežnobeli, nežnorožnati, sinjemodri ob oknih.

Nič se mu ne smili, le drobno ptičico vzame iz kletke, stopi na verando in jo vrže, kakor drobno kapljico življenja v noč.

Kakor večše se dvigajo plameni, tu in tam, po vseh prostorih — migotajo ob težki hišni opravi, ližejo čez mizo z gorečimi jezički, požirajo nežno tkanino — plezajo po stenah navzgor, kakor kače — okvirji slik zaplapolajo — šipe počijo in se v drobcih razlete pred njegovimi nogami — —

Kakor pretepeni pes so se potuhnili pod njegov podplat, privijajo se tesno k nogam pohištva, plamenček išče svojega soseda, da se združi z njim, pa se sprimeta — in z drugimi splemeta v dolg goreč venec —

Beži vendar, doktor, beži! Kaj ne vidiš, da ti plameni segajo že do kolen, da ti plezajo po hrbtu, skakljajo proti srcu — že skoro do glave?

Plane skozi vrata, zaloputne; vse še molči; nihče ne ve za grozo, ki vlada v novi hiši, nihče za tiho brezglasno mučeniško smrt.

Deset, dvanajst metrov od hiše, pod staro lipo, se ustavi; po obrazu ves črn, lase osmojene; v srcu pa močne udarce kladiva. Prisloni se na močno deblo in gleda strahoten propad.

Še zagrinja noč s svojim črnim plaščem hišo — le zamolklo šumenje se hoče zagnati izza zaprtih oken — že se kažejo tu pa tam razporki in žareče proge — potem rahlo poklanje in šelestenje šip. Zelene oboknice že požirajo plameni.

Dvoje oken tu, dvoje oken tam se s truščem odpre; haj, zdaj se začne ples!

Tu, Lenica, zdaj poglej! Zadnji ogenj, ki sem ga zate zažgal! S tem brišem tvoje ime iz svojega srca!

Šest, sedem oken zakriči v temno noč. Kdo še poreče, da je njegova hiša prazna, da čaka? Da čaka eno, samo eno?!

Nocoj si je povabil goste — ali ne vidite, kako plešejo?! Krvavordeče obleke imajo in kakor zlato rumene lase! Njihove barve se prelivajo v krasne slike — na vse stebre se ovijajo vitka telesa — vsako bruno ima svojo ple-salko, ki ga skriva v svojo gorečo obleko in žareče lase — —

Ali slišite, kako pojo? Kakor sirene, tako so glasni — —

In — huiiiii! Še veter je tu! Z velikanskimi koraki speši čez travnik in polje.

Veseli se, gradiček! Veter je kralj, vsak plamenček hoče z njim plesati; drugega za drugim dviga k sebi. Glej, glej, kako zaplamte v njegovih rokah! Kako jih poganja na verando, divje vedno bolj in bolj in v neskončnost se vleče žareča vlečka, rumeni lasje frfrajo okoli stolpiča.

Kakor da je zacepetal z nogami se zdi, ko je veter šel prosto pot v notranjost. Vse prepočasi mu je, vse pretiho, v divji ples se meče, vedno bolj besno. Dvigne plamen in ga vrže visoko v zrak na streho stolpiča, da se oprime tudi še one strani. Spleza prav vrh strehe in vrže prgišče isker v vas. Preko ceste se razprše, — raztresejo — vihrajo, kakor preplašene ptice do vaških hiš in kriče: »Ogenj! Ogenj!«

Veter je v svojem razkošju!

Zgrozila se je noč in je odmaknila svoj temni plašč od goreče hiše in že prihajajo prvi vaščani v divjem teku, posinelih obrazov, blodnih oči. Sopiha po hribu in se z grozo ustavijo pred grozotnim požarom.

Nočna tišina se je stisnila samo še pod lipo. Vse okoli pa raste v morje množina glasov. Ženske kriče, otroci jokajo; vmes pa udarjajo povelja gasilcev in v daljo se glase turobni glasovi trobente.

»Vsi moški, ki niso pri brizgalni, vozijo vodo v sodih! Ženske v škafih iz studenca!«

Vozovi ropotajo s prvimi sodi — biči pokajo; dolga vrsta žensk se je postavila prav do studenca in brez pretrganja gre škaf iz rok v roke. Goreča hiša pa jim sveti pri tem neumornem delu . . .

Tla bobne pod težkimi udarci konjskih kopit, podkve zbijajo iskre iz kamenite ceste.

»Pozor — brizgalna!«

Po šest in šest mož se je postavilo na obeh straneh brizgalne k delu. Prvi curek je zasikal v ognju. Plameni pa so se le nekoliko dvignili in nemoteno plešejo dalje . . . dočim možje ob brizgalni delajo iz vseh moči.

»Izmenjajte se pri brizgalni!«

Nove moči poprimejo vzvode.

Kupček človeške moči in človeškega poguma se zoperstavlja premoči ognja. Trohica človeškega upanja izgine v težki ugotovitvi: »Prepozno!«

Še sloni doktor v temi pod lipo; niso ga opazili; pa bi ga tudi ne spoznali: črn je v obraz, oči so izpremenjene od bolesti; bolečina ga je upognila in v njegovi duši je črv nemira, obupa.

Tam razpada njegov dom — njegova lepa, dragocena hiša. Dve leti je delal in vsak kamen je klical »Lenica«, vsak vogal ga je gledal z njenimi očmi — pa je morala izginiti s površja!

Groblje in pepel je zaklinjal, naj mu izbrišeta njeno ime iz srca, iz misli, iz spomina. Hiše ni več — samo nekoliko še tli tam, kjer je hiša stala in le žerjavica še bolšči vanj od vse one krasote, ki jo je ustvarila roka umet-

nega mojstra za drag denar. Toda vse to ne in ne more izbrisati njenega imena iz njegovega srca, njegove duše, njegovega spomina.

Še stoji povsod tam, kakor skala v viharju!

Ali mar ne poznaš ljubezni? Ali ne veš, da živi, če vse drugo umrje?

Kakor tat se splazi v svojo staro hišo, zaklene in ostane v temi. Ljudje naj ne vedo, da je doma.

Stisne se za zastor v čakalnici in gleda ven v strahotno noč. Sliši, kako Mlinarica v strahu venomer vzklika in vije roke: »O nesreča, o nesreča! Gospoda pa ni doma!«

Ga ni! Prav imaš, Mlinarica!

Nihče ne more svoji ljubezni ulti. Lahko jo nosi podnevi, jo skriva ponoči, jo lahko privija na srce, ali jo pohodi z nogami, — pa je ne prežene, vedno iznova se povrača, pa če jo tudi vržeš od sebe. Pri tebi ostane, kakor brazgotina ali nezaceljena rana, kot krona tvojega življenja, ali kot križ, ki ga nosiš prav do smrti, kakor svet mir, ali grozoten nemir. Toda ostane!

»Izbrisati sem hotel njeno ime — pa se ne da!«

Kaj sedaj?

Za velikim oknom mestne bolnice pa stiska deset deklinških prstov križ. »Ne zapusti ga, Gospod, v njegovi najbridkejši uri! Stori z menoj, kar hočeš, — naj ostanem pohabljena, za Teboj bom hodila, kamorkoli hočeš, tudi na križ — njega pa vzdrži, da se njegova duša ne razbije na čereh, ki mora mimo njih. Vzdrži ga zaradi bolečin, ki sem jih prestala! Pa ne zame, ampak za sebe ga vzdrži, Gospod!«

Kakor angel je spremljala ta molitev zbeganega. Ga je vodila preko prometnih cest in ga je zadržala pred železniškim tirom. In ga je ob enajsti uri rešila iz ognja. Pa je tudi pravkar zatisnila predal njegove pisalne mize, v kateri bleste nabite cevi dveh pištol. In je zagnila omarico, v kateri stoji vrsta malih steklenic s strupom, s katerih reže mrtvaške glave. Pa mu tudi zatiska ušesa za vabljive besede skušnjavca, ki ga vabi: Napravi konec; pri meni je mir. Verno stoji zdajle za njegovim stolom in ga čuva.

»V njegovih najbridkejših urah ga varuj, Gospod, — z menoj pa napravi, kar hočeš — — —«

*

Štirje možje sede ob pogorišču in čuvajo. Veter je potihnil. Opolnoči pa se je ulil dež, ki je pogasil še zadnje tleče ogorke. Nobene nevarnosti ni več.

Pa se ognjegasci dvignejo in odidejo.

Hiša je izumrla do temeljev. Toda sosede je Bog obvaroval in sv. Florijan! Ko je pridrdrala še brizgalna iz Delnic, ni imela več opravka in se je vrnila. Na poti pa so srečali še ono iz Poljan; tako daleč so videli velik požar; pa so se vrnil, ker ni bilo več dela zanje.

Komaj se je noč izpremenila v prvi mrak, je pogledal dr. Ničman skozi okno na cesto. Prazna je; saj so ljudje komaj poglobili in si privoščili vsaj malo jutranjega počitka po grozni noči. Vse je tiho po hišah, le tu pa tam se oglašča kakšna krava v hlevu.

Doktor se splazi iz hiše skozi vrtna vrata in stopi na ozko stezo preko travnikov. Obiti hoče domačo železniško postajo in vstopiti na prihodnji na vlak v mesto, da bi ga nihče ne spoznal.

V mestu najprej poišče zavarovalnico. Uradnik je neprijazen.

»Hiša je bila zavarovana za sto tisoč. Prosim, tu so papirji. Pa ne zahtevam zavarovalnine, ker je požar nastal zaradi moje nepazljivosti pri kajenju. Hotel sem le prijavit.«

Tedaj se je otajal mrki obraz uradnika.

Tako visoka zavarovalnina in ne zahteva niti dinarja? Nenavadna ptičica jim je priletela v zavarovalnico — če le ni norec ali goljuf!

Prvo je torej uredil; lažje mu je. Toda pot, ki si jo je zamislil, je še dolga!

V bolnico se pelje in kliče dr. Petra Možino v govorilnico.

Peter se prestraši. »Gospod doktor, kaj pa vam je?«

»Nič fizičnega, ljubi prijatelj, in ono drugo — saj sami veste, da se ne da obvladati. Smo pač šušmarji.«

Samo malo, če bi me hoteli poslušati! Moja nova hiša je pogorela; nocoj ponoči —«

»Za božjo voljo, kako in na kakšen način?«

»To nima zdaj nobenega pomena več; pogorela je pač. In jaz zato ne maram več ostati na svojem službenem mestu. Stavim vam ponudbo: vzemite mojo staro hišo v oskrbo, saj je še precej lepa in dobro ohranjena. Da je služba dobra, veste sami, ker poznate delokrog okrožnega zdravnika. Preselite se in bodite vi zdravnik mojih dosedanjih bolnikov.«

Zdravnik v Kamnici — tako blizu doma — —. Kakor zvon se oglasi v srcu, tako blizu Sv. Gore! Pa že je položil roko nanj, da ne zadoni.

»Ali vas smem prositi, da se nadalje pogovoriva v moji sobi? Dobro uro imam še časa do dnevnega pregleda.«

Potem si sedita nasproti v malem, belem prostoru. Kakor samostanska celica je Petrovo stanovanje. Toda rož je vse polno na oknih in na vseh mizah in policah. In pa dolga polica knjig. Na beli omari pa ležijo njegove gosli.

»Saj ste bili gotovo zavarovani?«

Pa se za odgovor zlaže: »Ne.« Nihče naj mu ne gleda v srce, tudi ta ne!

»Ne maram nikakega plačila, gospod tovariš; hotel bi le imeti svoj dom in svoje bolnike v dobrih rokah. Sam pa bi rad čim prej stran iz teh krajev. —

Ne vprašajte zakaj —« — se izogne sočutnemu pogledu.

»Pa kaj nameravate?«

»Imam dobre zveze,« se grenko nasmehlja, »kjerkoli v mestu se bom že spravil pod streho; za to vam ni treba skrbeti! Kdaj se lahko oprostite tukajšnjih obveznosti?«

»Dovoliti mi morate nekaj časa v premislek, gospod tovariš, meni in sebi.« Dobro je videl nervoznost v njegovih rokah, čutil neurejene udarce srca, nemir v vsem obnašanju, pa se ni nalezal tega nemira.

»Pišite mi v enem mesecu —«

»Tako dolgo ne morem čakati!«

»V štirinajstih dneh —« pa ga vidi, da se še bolj vznemirja — »ali v enem tednu, če ste še teh misli; kajti, vedeti morate, koliko izgubite s to ponudbo, gospod doktor —«

»Dobro, v enem tednu,« ga naglo prekine. Prevzeli boste vse, kakor je. Samo knjige vzamem s seboj, drugega nič. In računajte s tem, da si ne bom premislil.«

Pred njegovimi očmi se že kaže nova pot; in vedno bolj se zapirajo vrata njegovega dosedanjega življenja; dokler ne bo popolnoma sam v mestu med tisoč in tisoč ljudmi in v takih razmerah se lažje zakoplje duša in pozabi nase. In tega nujno potrebuje. Glasni zvoki nove pesmi naj zatope hrepenече one stare, ki še in še hoče odmevati v njem.

Osmi dan leži priporočeno pismo v zdravniški sobi za Petra. Samo tri besede so v pismu: »Ostane, kakor dogovorjeno.«

Tedaj je Petru jasno, da je nekdo ostal brez doma.

Zakaj? Ali morebiti ne more Lenice gledati tako izmaličene? Ali beži pred njo in svojo prisego? Ne, ne, tega ne kaže njegov obraz! Saj mu vendar govori zvestoba iz oči!

Zakaj torej? Ali Lenica ve?

Saj mora vedeti, ko je pa njegova nevesta!

Takoj se pelje k nji. Še vedno leži nepremično v trdih obvezah.

Toplo se ji zasvetijo oči, ko ji je sestra naznanila dr. Petra Možino.

»To je pa drugačen ogenj,« si misli sestra, »tega se ne bojim.«

Mirno se dotikajo njegove tople besede njenih čustev; blagost poteka iz preprostih besed. Kakor pozdravi z doma so njegove besede.

»Korbarica piše, da je v Kamnici gorelo. Kaj pa je bilo, Peter?« To je bilo njeno prvo vprašanje.

»Da, neka hiša je pogorela.«

»Katera?« Strah se je pojavil v njenih očeh.

»Nova, gradič dr. Ničmana.«

Kakor težak udarec ji je padlo na dušo. Njegova hiša — njena hiša!

Zakaj? O, že se ji vzbuja slutnja!

»Kako pa se je to zgodilo?«

»Nihče ne ve, kako je ogenj nastal. Okoli desetih zvečer so planili plameni iz vseh oken. Do Delnic se je videl sij in do Sv. Gore. Kdo je kriv, bo pa šele pokazala preiskava.«

»Dobro, da je bil zavarovan —« govori Lenica dalje.

Pa ji hoče še to povedati: »Saj sploh ni bil zavarovan.«

»Ne? Pač, pač, Peter, to pa jaz vem! Saj sem videla zavarovalne listine!«

»Pa mi je rekel, da ne!«

»Moral je v razburjenju pozabiti. Pojdi, Peter in mu povej — in prosim, poglej v moj notes v miznici; napisala sem si številko premije.«

Poišče ji notes; jasno in točno je napisano: »Pobotnica premije k zavarovalni polici št. 16.521. Konto: No 142.«

Zakaj torej laže?

»Kajne, Peter, da se boš peljal v Kamnico, kmalu, še danes z zadnjim vlakom in mu boš povedal? Ali si ga videl? Kako mu je? Kakšen je? Ali je miren?«

»Proč hoče.«

»Proč iz Kamnice?«

Ne ve torej in je njegova nevesta!

»Kaj ti ni povedal, Lenica? Kdaj pa je bil pri tebi?«

»Pred devetimi dnevi — in Peter, saj moraš itak zvedeti — razdrla sva najino zaroko.«

Tišina je nastala v sobi. Potem izpregovori Peter resno in trpko: »To je torej storil dr. Ničman? Glavo bi bil zastavil za njegovo zvestobo!«

»Ne on, Peter, jaz! Pohabljenka sem in zato naj bo on prost.«

Tedaj se mu je posvetilo in v tem trenutku je videl, kaj je tu ustvarilo neizprosno življenje: Silno sliko veličine in bolesti. Tako kruto in grozotno ne slika noben pesnik.

»Zdaj pa razumem, Lenica; ne veš, kako trpi. Malemu srcu bi bila s svojo odpovedjo dala prostost, a njegovemu ne.«

»Stran hoče — in kaj potem?«

»Ostal bo v mestu, si poiskal tu v kaki bolnici službeno mesto. Drugega ne vem. Toda jaz, Lenica, naj grem mesto njega v Kamnico. Sam mi je ponudil in me celo prosil za to. Zdravnika tam morajo imeti, če gre on stran.«

Nato ni odgovorila; konca sploh slišala ni, le proč in stran, to dvoje je še slišala. Z zaprtimi očmi je ležala, kakor mrtva. Njena duša potuje, njeno srce išče.

Jernej, zakaj nočeš moško nositi svojega križa — saj ga še jaz nosim in sem samo žena!

Tišina jo je prebudila. »Če zveš, Peter, kje je, mi povej! Njemu pa nikar ne pravi, da hočem vedeti zanj!«

Proseče ga gleda s svojimi rjavimi očmi: »In pomagaj mu, vsaj zdaj v začetku; od tebe, moža, bo raje sprejel pomoč!«

»Rad, Lenica, toda sedaj še ne vem, kako. Take rane morajo izkrvaveti. Karkoli bom zvedel, ti bom pisal.«

Nekaj dni potem je prišlo pismo: Dr. Ničman je v L. — bolnici nastavljen. Ves je v delu — to mu je zdaj v boljšo pomoč, kakor bi mu jo mogel kdorkoli nuditi.

Takoj ji je laže pri srcu; prvi korak navzgor!

In je poljubila obledelo sliko v svojem notesu. »Nekoč mi boš hvaležen, Jernej; kajti, kar zdaj trpiva, ti in jaz, je vse samo zate in tvojo bodočnost.«

(Dalje prihodnjič.)

ZVEČER

Zvon že ave
čez dobrave
je odpel.

*

Dekle mila
zaklenila
hišno dver.

*

Glavo sklonil,
v mrak utonil
je nekdo.

PREBUJENJE

Zapusti me, obraz iz sanj,
umira noč,
rodi se dan —
in jaz pojoč
se moram povrniti vanj!

TRENUTEK

Večernicam pozvoni,
takó mehkó zvoni
in moli čisto vse,
le moja duša ne —
zakril sem si oči . . .

V GLUHI NOČI

Tiha noč.
Pada raz nebo
zvezda mi v temó,
fantje pa lepó
deklicam pojó
lahko noč . . .

IDILA

Noč molči.
Kakor mesečina
rahla bolečina
trpkega spomina
v srcu se budi.

OTOŽNOST

Legle snoči ajde so v poljé,
leglo v mene trudno je vprašanje;
danes vstale sive so meglé —
jaz in polje sva utonila vanje.

Sestra Fortunata

Skozi zaveso na oknih je lilo zahajajoče sonce v sobo svojo krvavo luč. V daljavi, daleč za visokimi mestnimi hišami so se modrili hribi, kameniti, neporasli. Nizke kočé so se skoraj izgubljale ob njihovem vznožju.

Pod oknom so odmevali trdi vojaški koraki, pomešani z zvokom koračnice in bobna. — Nekje je zatulila fabriška sirena.

Medtem je sonce zašlo.

Rozalka je ležala v postelji. Huda vročica jo je mučila. Pogled ji je ušel skozi napol zastrto okno proti zahodu, tja, kjer je zahajalo sonce. — Daleč, daleč je dom, daleč je ono, po čemer hrepeni. Sredi polja je hiša, drevje je okoli in potok za vrtom vsako noč žubori in uspava. Rada bi ga sedaj poslušala. Kratek čas bi ji delal v teh mučnih dneh. Tri leta ga že ni

slišala. Tri leta že posluša ropotanje in piskanje vlaka, brlizg siren, trde korake vojakov, ki hodijo po cesti mimo na vaje in Bog ve, kaj vse in vse se meša v oglušujoč trušč, ki ga še zdrav človek komaj prenaša. Dokler je Rozalka bila še zdrava, se ni dosti menila za vse to. Delala je od jutra pa pozno v noč, stregla bolnikom, šivala, prala in še posebej komu pomagala, da je poslala domov čim več denarja. Doma so bili bolj ubožni kot bogati in za vsak dinar so ji bili hvaležni, to je Rozalka dobro vedela. Večkrat je poslala materi kake priboljške, ker mater je ljubila nad vse, menda zato še bolj, ker je bila bolehnna.

Tako so ji v vednem delu še dokaj hitro potekla leta, sedaj pa, ko je bolna in so minute dolge kot dan, je zahrepenela po domovini, po svojem domu, po fantu, ki jo čaka še vedno. Kako sladko ji je, kadar prebira njegova pisma! Z okorno, delavno roko so pisana, pa se jih drži sladka, čista ljubezen . . .

Vroče potne kaplje so ji zdrsele po licih, v očeh so se zablestele solze. Težke so sanje v tujini, ko nimaš človeka, ki bi mu razodel svojo bol.

Nehote so se stegnile bele roke, kot bi hotele nekaj objeti, toda onemogle so se sesedle na odejo. Veke so se zaprle in truden sen jo je objel.

Usmiljenka je pokukala skozi vrata, pa je odšla, ko je videla, da dremlje.

V sobo se je neopazno vtihotapila noč. Vse je bilo že tiho, le od daleč nekod se je razlegalo zateglo lajanje privezanega ovčarja.

Po čudnih, nepoznanih krajih so blodile bolne Rozalkine misli. Ne, ne; saj je bila doma; sredi cvetočih njiv se je sprehajala s svojim Slavčkom. Nedelja je in bronasti farni zvonovi vabijo k večernicam. K litanijam bosta šla. Pred cerkvijo sta že. Orgle so se pravkar oglasile in zvonček pred oltarjem je zapel. Ne, saj to ni cerkev, to je njen dom. Stara mati leži na postelji, bolna je. Rada bi vstala in šla na prag, pa ne more. Rozalka ji pomaga, da bi jo spravila na noge, pa ne gre. Oh, saj stara mati je tako uboga. Sama leži v zatohli kamri, le Rozalka jo včasih obišče, drugi ne utegnejo, ker so vedno pri delu. Malo jih je pri hiši, dela pa je obilno. Največkrat je starka sama doma; gleda temne, rjave stene in tarna. Na hrbtu in po nogah ima rdeče, oguljene rane od ležanja, ki vsak čas začno krvaveti in pečejo, pečejo. Rozalka gleda upadli, izmučeni obraz. Toda, saj stara mati je že umrla; pred poldrugim letom so ji pisali, da je izdihnila. Dekle to ve, pa jo vendar gleda in zdi se ji, da se je začel obraz njene stare matere pačiti, rasti. Preplaši se, v glavi se ji vrti, omahne, pada, pada. Tedaj se strese, pogleda okoli sebe in se zave. Že dolgo ni imela takih sanj, strah jo je, rada bi zakričala, pa si ne upa. Kaj bi si mislili v sosednjih sobah!

Pomane si oči in pogleda okoli sebe. Na stropu miglja luč, ki se odbija od vode na vrtu. Pa nocoj so to pošasti, saj imajo oči in obraze in roke, ki se stegujejo, stegujejo . . . Oh, sama si ne more pomagati, a bežala bi rada, bežala — domov.

S čela kapajo potne kaplje na blazino, ki je že mokra od znoja. Pred očmi se ji vrti; migljanje luči na stropu se izpremeni v godbo: sedaj hrumi, sedaj piška in tuli, da ji gre skozi ušesa. Pa tudi to utihne.

Začno se ji blesti čudne stvari. Zdi se ji, da stoji poleg postelje in se gleda, kako izmučena, nepokojna leži na postelji. Obrača se, meče se sem ter tja po postelji; včasih se ji zdi, da je zdrava, pa zopet začuti neko težo, ki pritiska nanjo. Pa vendar stoji poleg postelje, celo po sobi hodi, a istočasno čuti, da leži. Čudna uganka, čeprav se ji kak hip zdi čisto razumljiva.

Končno se le zave. Na nebu sveti prvi krajec. Ko je bil zadnji, je obležala. Dolgo je že od tega. In koliko časa bo še tako?

V neskončnost se vleče ta noč. Vsakdo ve, kako brezkončne so noči, če je človek bolan. Sto, tisoč misli, ki se prepletajo in maličijo. Vse življenje se obnovi v človeku, pa vse tako silno čudno — lepo in žalostno — saj bi zblaznel . . .

Na stenah hiš se je zaslutila jutranja zarja. Rozalka jo je z radostjo opazila. Za dvanajst ur bo zopet konec teh mučnih blodenj.

Po prstih je prišla v sobo sestra Avgušтина. Čaja ji je prinesla in pismo; iz domačih krajev menda. Rozalka se je razveselila. Slavček ji je pisal. Poznala je pisavo. Ni odprla kuverte, saj ne bi mogla brati, drugim pa tudi ne bo razodevala svojih skrivnosti. Saj ve, kaj ji je pisal: Podnevi dela kakor živina, ponoči, ko drugi spe, on sedi pri brluški in se uči. Morda je napravil že zadnji izpit, ali pa ga bo v kratkem in potem bo organist. Boji se, da Rozalka ne bi hotela na kmetijo v hribe, zato je prečul že toliko noči. Vsak večer, ko zasliši fantovsko pesem na vasi, se spomni nje in si jo želi imeti pri sebi. Ko pa proti jutru truden zaspi, ves čas sanja le o njej . . .

Tako je ugibala Rozalka, pobožno poljubila pismo in ga spravila v predal nočne omarice. Rada bi mu odpisala in povedala — kaj? Sama ni vedela. Čudne misli so ji polnile glavo. Nikdar ne bo njegova žena . . .

Tisti dan je pri pregledu zdravnik skomignil z rameni. Operirati jo bo treba. Gnoj se nabira v srednjem ušesu. Tolažil jo je češ: čisto lahka stvar bo. Toda Rozalka je dobro vedela, kakšna je ta operacija, saj je nekateremu bolniku stregla, ki je imel enako bolezen. Malokateri je zdrav odšel iz bolnice.

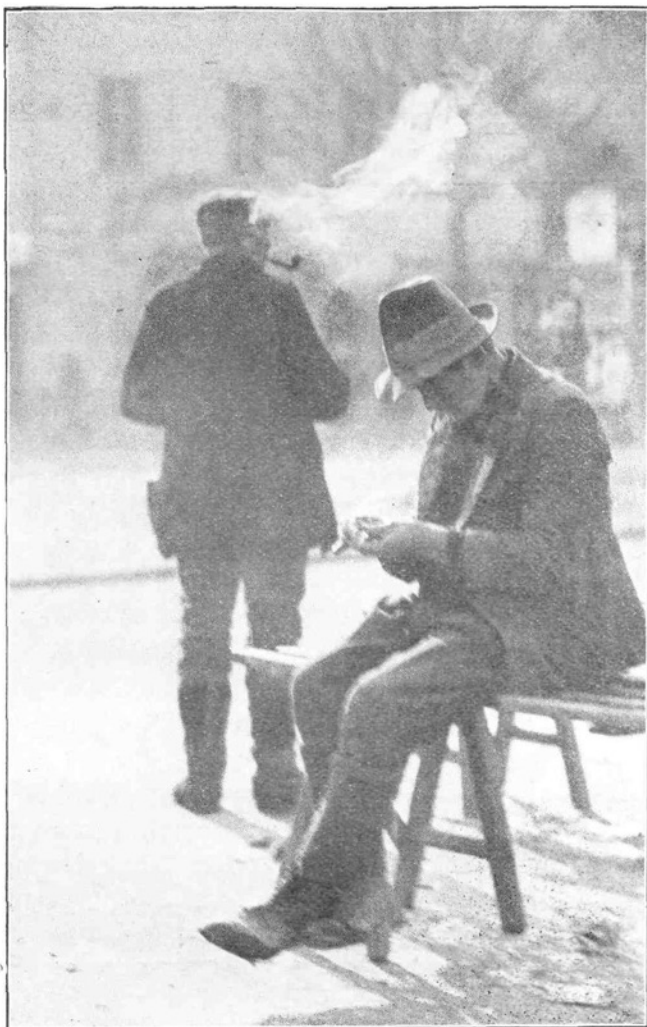
*

Potekel je mesec. Rozalka se je pozdravila. Niti operacije ni bilo treba, vse se je nekako razšlo. Res je bila zdelana in shujšana, pa vendar vesela, vsaj živa je ostala in na posteljo ni bila več priklenjena. Vsi pa so čutili, da se je po bolezni nekam spremenila. Bolnikom je stregla še z večjo vnemo kakor doslej. Cele noči je včasih presedela pri bolnikih in ni se dosti menila, če so jo opominjale sestre, naj si vsaj sedaj privošči malo več počitka.

Nekega dne je povedala, da bo šla domov. Naj molijo zanjo, se je priporočala, da jo čaka velika in važna stvar. Slavčku je že oni dan pisala, naj je ne čaka več, naj si izbere drugo in se poroči. Ni ji še doslej odgovoril,

morda ga je prehudo zadelo, a Rozalka je bila tega vesela, bala se je, da se ne bo vdal zlepa.

Julija je bilo. Izza visokih goric se je pravkar pokazalo sonce. Rozalka se je še enkrat ozrla na dom, na hišo, kjer se je rodila, kjer je rasla. Mogoče ne bo nikdar več videla te hiše, nikdar več prestopila tega praga. V trenutku

Dela nimajo.

(Kliše je last Mohorjeve tiskarne v Celju.)

so se ji obnovili vsi mladostni spomini in vse življenje do takrat, ko je prvič zapustila dom in šla za kruhom.

Pred hišo je stala mati. Postarala se je že. Mislila je, da ji bo Rozalka pomagala na stara leta in ji stregla. Sedaj odhaja in nič več je ne bo videla. Bog ve, kam jo bodo poslali. Dvignila je predpasnik in si obrisala solze.

Od tedaj so že štiri leta utonila v večnosti.

Po ulicah stolnega mesta brne luksuzni in tovorni avtomobili. Ljudstvo z mrzlično naglico hiti na vse strani; ta ali oni se ozre kvišku in vidi nad seboj sončno, pomladansko nebo. Nekateri se niti ne zmenijo ne za to. Mogoče niti ne vedo, kdaj je pomlad. Tako je v velemestih.

Na koncu te ulice stoji veliko, sivo poslopje. Nihče se ne ozre nanj in menda nihče ne sluti, da za tem zidovjem bije toliko in toliko src, tudi mladih, ki so mogoče kdaj uživala vso lepoto pomladi, poletja, jeseni in zime, daleč kje na deželi. Odpovedala so se vsemu in sedaj ni zanje več ne pomladi in ne jeseni, noč jim je prav tako domača in ljuba kot dan. Vedno so pripravljena, da se žrtvujejo za blagor bližnjega. Z angelsko vnemo hite ta bitja od postelje do postelje, od bolnika do bolnika, celo k takim, katerim se drugi ljudje ne pajo približati.

Tam pri skrajnem desnem oknu v prvem nadstropju leži bolna Rozalka. Sedaj ji pravijo sestra Fortunata. Moli in misli le še na svoje jetične bolnike, ki jih je morala zapustiti. Vsak hip pretrga mučno tišino hripav, doneč kašelj. Kri je izginila z njenih lic, obraz je shujšan, bled. Oči so jasne, modre, temno obrobljene; presune te, če se zagledaš vanje. Nekaj posebnega je v njih. Morda ljubezen, čista, požrtvovalna ljubezen, morda je to odsev vse njene duše.

Iz sosednje sobe se sliši rahel šepet.

»Kako bo s sestro, gospod doktor?«

Odgovora Rozalka ne razume, čuje le tiho mrmranje. O, Rozalka dobro pozna doktorja Kordiča, ve, kaj pomeni ta šepet. Saj ga je spremljala pri pregledih. Včasih je zamrmral in skomignil z rameni. To je bilo slabo znamenje.

Globoke, sinje oči počivajo na visokem stropu, kot bi ga hotele prodreti in zbežati višje.

Zunaj je pomlad. Ljudstvo hiti po cesti mimo in ne sluti, da umira pri zadnjem oknu v prvem nadstropju dekle, ki je žrtvovalo svojo mladost in svoje življenje za bližnjega . . .

Mara Stepanova:

NA TIHE CESTE

*Na tihe ceste luč jesenska pada
in na plotove, kjer za njimi dalije cveto.
V obzorja veter niha bilje mlado,
drhteči zlivi do srca pojo.*

*Zajela bi v dlani obzorja sinja,
v njih skrivni čar mamečih dni, —
nedoživetih — dušo le prešinja
mameč privid, iztrgan večnosti.*

*Obraz bi tesno h goram prislonila,
v vsemirje mi pogled bi bil prostran;
morda bi duša se do dna napila
toneč v bogati brezčasovni dan.*

*Stegam roke. Sonce nizko tone.
Večer že pada, v somrak cesta klone.
Cvetoče dalije se za plotovi vse solzijo,
nemirno dušo njih solze bolijo . . .*

SREČANJE

(Nadaljevanje).

Videl je kakor na dlani: ves čas bo veslal ob levem bregu med gostim bičevjem, ki visi nad vodo. Ne bodo ga opazili. Pri tovarni se bo prepustil toku, da ga straže ne bodo čule. Kmalu bo ob oknu tik nad vodo, kjer ga čaka tovariš, ki bo skozi redko mrežo pomolil drog in potegnil čoln k zidu. Potem bosta prepilila mrežo; saj ima v čolnu dve pili. Tovariš se bo splazil skozi odprtino, sedel v čoln in bosta odplula proti gozdu, kjer bodo že zbrani delavci . . .

Zdajci ga je vrglo skoraj vznak. Čoln se je zapletel med veje. Brodnik je mislil s čolnom na sredo reke, pa mu je od nekod zrastle pijana pesem. »Rdeči so. Ne smem od brega.«

Previdno je polomil veje, ki so grabile tik nad vodo. Nato je legel v čoln, položil veslo poleg sebe, dal roki pod glavo in se prepustil toku.

Počasi se je čoln prerival med vejevjem. Brodnik je ležal mirno in zrl v nebo; bilo je obrisano, a brez zvezd; medla, gosta svetloba se je razgrnila od zapada na vzhod. »Čudna borba,« je premišljal. »Človek bi obupal, a tovariš verjame v svojo zmago, pa tudi, če bi bilo treba čudežev. In ni dvakrat reči, tovariš bi koncem vseh koncev storil tudi čudež. No, saj ga je že! Trideset rdečih delavcev v enem dnevu pridobiti za pogajanja, kakor je storil moj tovariš, je že čudež. Odkod neki se jemlje v njegov obraz in v njegove besede tista čudotvorna moč? Da le pogledaš v njegove oči, pa se ne bojiš nobenega vruga in se ne ustrašiš nobenega napora. Tako sem se navezal na tega človeka, da bi kar umrl brez njega. Danes bi ga še posebno rad videl. Neka skrivnostna sila me vleče k njemu, da bi že spet govoril z njim, kakor za dolgo slovo. Že ga čutim ob sebi, kar naprej vidim, kakor človek tik pred smrtjo. Tiho bo prisedel v čoln, da si bova gledala v obraz. V oči me bo pogledal in z desnim očesom bo pomežiknil: »Tako se dela, Lojze, ne res?« Potem mi bo mirno pripovedoval, kakšne čudovite stvari je spet storil, in mi napovedoval dan najine zmage. Nič ne bo lačen ali žejen ali utrujen. Poln bo ognja, moči in tihe radosti. Potem me bo spraševal, kaj sem storil, če sem že truden, in mi dajal navodila za nadalnje delo.

Naposled bo zaprl oči in vprašal tiho, komaj slišno: »Lojze, kaj pa Marta?«

»Sijajno dela! Kako požrtvovalno in pogumno je to krasno dekle! Pa veš, kaj, tovariš? Tebe bi rada videla. Ah, zakaj neki mi ne pustiš povedati ji tvoje ime?«

»Ne morem povedati, Lojze. Pa verjemi, da je prav tako.«

»A, tovariš, ti jo poznaš! In trpiš zaradi nje, ko tako drhtiš.«

»Lojze, nisva še zmagala, boj je še! Še se je treba žrtvovati za delavce...«

»In zanjo . . . Zdaj, tovariš, te razumem.«

»Tako! Roko mi daj!«

Brodniku je mrzlo zarezalo v obraz. Čoln je s čudovito naglico brzel ob bregu, kjer ni bilo nobenega drevja več. Zarja še ni mogla ugasniti. Še vedno

je od Slemenena padala čez polja rdeča luč in metala brodnikovo senco na breg med pritlikavo grmičje. Nekje na vzhodni strani, v vedno bolj zgoščujočem se mraku, je zvonilo. Brodnik se je prekrizal . . .

Zdajci mu je vzelo vid. Z leve je posvetila močna luč. Čoln je zadel ob trdo in obstal. Brodnik je v hipu razločil dva moška, ki sta grabila za čoln. Divje je sunil z veslom. Med grmovjem je zaječalo, čoln je bil prost. Brodnik je vedel, kaj mu je storiti. Hitro se je pognal s čolnom na sredo reke, v divje besnenje valov.

Ko se je spustil v dir, mu je zažvižgalo mimo ušes. Še enkrat. Zdaj ne več mimo. V hipu mu je bilo neskončno sladko, nebo je zagorelo v zarjah od vzhoda do zahoda. Potem ga je zapeklo, da se je pognal kvišku. Tedaj je jeknilo vnovič in krogla se mu je zajedla v prsi. Komaj slišno se je zvrnil v reko. Na bregu je bilo vse tiho . . .

Še enkrat je priplaval na vrh. »Umrli bom,« mu je šlo skozi misli, »in tovariš čaka.« Nič več ni čutil bolečine in bilo mu je jasno, da tudi prazen čoln lahko reši tovariša, da le plove dovolj blizu okna. S poslednjimi silami se je prebil do čolna in plaval z njim k bregu.

Pri bregu je naravnal čoln in ga pognal po toku. Spet mu je bilo dobro. Še je plaval za čolnom, zakaj, ni vedel več. Sladka dremavica mu je začela vezati ude.

»Z Bogom, tovariš!« je govoril kakor v sanjah. »Jaz odhajam, ti pa v boj za delavce! V boj še zanjo! Za Marto . . .«

Zatisnil je oči, roke so mu zastale. Počasi je izginjal pod valovi. Pa je videl, kako se je nenadoma morje razdelilo na dvoje, da je med vodovjem zacvetelo čuda lepih rož in med rožami mu je prihajala naproti Marija z Jezuščkom. Razširil je roke, da bi ju ujel, in planil proti njima . . .

In še se je dvignil iz valov s široko razprostrtimi rokami. Še je pogledal za zarjo, ki je tiho ugašala, in na mah izginil pod valovjem . . .

Zarja je ugasnila, nad bregom se je strnila gluha noč in čoln je mirno plaval proti tovarnam . . .

Isti večer, kako uro pozneje, so zaupniki naznanili Maksu ves uspeh velikega petka: Lojze je pred dobro uro dobil kroglo v glavo in prsi in zdaj gotovo že vodi pogajanja s kamenjem na dnu reke, kosmatina pa so dopoldne ujeli in zaprli ter se zdaj posti za velikonočne praznike; zopet je petnajst delavcev iz rdeče organizacije prestopilo na kosmatinovo stran. Torej ima na svoji strani že polovico delavstva in lahko začne s pogajaji.

»Zopet petnajst? Skupaj polovica?« je zarenčal Maks. »Torej se lahko začno pogajati? Ne bodo se! Kosmatina takoj zadavite in vrzite v reko! Potem ni nobene nevarnosti več.«

»O pač! Marta. Mogoče je še bolj nevarna kot kosmatin,« je pripomnil eden izmed zaupnikov.

»Babe se nam ni treba bati!« je odvrnil Maks. A čelo se mu je vendar zmračilo . . .

In tisto noč okrog enajste ure so se zaupniki znova zglasili pri Maksu in naznanili, da je kosmatin prepilil mrežo in pobegnil.

Maks se je zbledel. »Torej kosmatin še živi?«

»Da. Še nocoj je imel v gozdu sestanek. Šestnajst naših delavk je bilo tam in so pristale na pogajanja. Jutri bodo začeli,« je odvrnil nekdo.

»Zopet šestnajst? Kdo jih je?«

»Baba, ki se je ni treba bati.«

Maksu je udarila kri v glavo. Žile v sencih so mu začele razbijati in mu pognale na čelo potne kaplje.

»Bratje!« je zakričal, da so se zaupniki zgrozili. »Tu je moja roka — in pri vaši krvi in časti vam resnično prisegam: jutri ob tej uri bosta oba v raju! Kosmatin in Marta!«

Potem je vsakemu posebej stisnil desnico in mu šepnil na uho: »Brat, vztrajaj! Samo nocoj in jutri še!«

Zaupniki so dvignili pesti in izginili v noč . . .

»Zblaznel bo,« je menil neki zaupnik, ko je zavil v predmestje, »oči mu že steklené.«

Iz teme mu je odgovoril zvon; jeknil je dvanajstkrat . . .

(Dalje prihodnjič.)

Viki Razlagova:

ZLATI MOJI MAMICI V ZADNJE SLOVO

ob njeni obletnici, — (umrla 23. okt. 1938 v Ljutomeru).

1. *Zadni jesenski cvet na Tvojem grobu umira, —mamica,
vsak listič njegov Ti zadnje pozdrave v domek
tihotni pošilja
— mila mamica,*

*s cvetjem jesenskim pa moje življenje veni, —
odkar Te, mamica zlata moja, več ni!*

2. *Tiho in vdano je bilo vse Tvoje življenje,
kupa napolnjena z bridkim trpljenjem;
prenašala vdano in voljno si, mamica, vse,
saj moči je zajemalo v ranah Gospodovih tvoje srce!*

3. *Moja brezmejna ljubezen nazaj Te želi, mamica,
po Tvojih milo-ljubečih pogledih otrok hrepeni,
misel ljubeča v bolesti Te išče vse dni in noči, —
premila, najdražja moja mamica Ti!*

4. *Duh ljubeči Te nikdar več nazaj ne prikliče — mamica,
k poslednjemu počitku si legla, utrujena vsa;
zasanjala večno sladki si san,
ki Ti v življenju bil nikdar ni dan!*

5. *Če doseči ne more Te mojega srca hrepenenje,
Te zrla nekoč bom, ko pridem k Tebi v večno veselje.
Ne zabi me, mamica, — prosi zame,
da sprejme nekoč me Večni k sebi, na svoje Srce!*

6. *Iz večnosti me blagoslavljaljaj — mamica!
Ob meni bodi — v dnevih bridkega gorja!
Molitev vroča zate in za pokoj Tvoj —
bo vedno me družila — zlata mamica s Teboj!*

Krizanteme

Velikocvetna krizantema.

Krizanteme (*Chrysanthemum Indicum*) ali vsevetarce, kakor jih tudi ponekod podomače imenujejo, so izmed poznih jesenskih cvetic najlepše. Ko že vse cvetice odcveto, se pokažejo s svojimi lepimi barvastimi cvetovi kot bahave kraljice jeseni. Njihovo domače ime jim po vsej pravici pristoja, ker prav okoli Vseh svetnikov najlepše cveto. Na vseh mrtvih dan si ne moremo misliti na pokopališču groba, ki bi ne bil okrašen s temi prekrasnimi cvetovi.

Med najbolj znane velikocvetne prištevamo te-le vrste: bela Duple, Turner, od rumenih sta najbolj znani Polifen in Mrs. R. Pulling; od rjavih je pa najbolj hvaležna tako imenovana

Oldgold. — Imamo pa potem še mnogo vrst z manjšimi cvetovi. To so: temno rdeča Pevrier, rumena Sunbeam, bela Edelstein itd.

Krizanteme gojimo največ s potaknjenci; s semenom se ne obnesejo.

S potaknjenci pričnemo koncem maja do konca junija. Odrežemo vrh, ki mora imeti 3—5 očes. Pri spodnjih dveh očesih se list odreže. Nato jih potaknemo v zabojček, napolnjen z dobro gnojno zemljo, ki je zmešana z mivko. Posajen zabojček stoji v senci 14—18 dni. Zalivati ne smemo preveč, ker z mokroto nastanejo gnitja in razne bolezni. V teku enega meseca jih posadimo na prosto. Gojimo jih tudi v loncih, kjer potrebujejo mnogo več nege, kakor one na prostem.

V loncih gojene krizanteme so tudi mnogo bolj občutljive za razne bolezni. Zemlja, kamor mislimo posaditi krizanteme, ne sme biti gnojena s svežim gnojem. Zahtevajo pa močno gnojeno zemljo. V deževnem vremenu je priporočljivo čim večkrat zalivati z gnojnico. Tako negovane, bodo krizanteme lepo uspevale. Ko zrastejo stranski vrhovi, jih poččipljemo, in sicer tako, da pustimo le 2—3 vršičke, ostale pa odstranimo. To delamo celo leto.

V jeseni, ko začno krizanteme že kazati svojo barvo in se je bati že slane, jih v deževnem vremenu posadimo v primerne lonce. Postavimo jih

v zavetje, da jih slana ne doseže. Lahko pa ostanejo tudi zunaj, samo da jih moramo pokrivati s krpami, žakljevino ali čim podobnim.

(Nekateri hočejo pospešiti, da bi se krizanteme hitreje razcvele. Pravijo, da temu mnogo pripomore, če jih zadnji teden, preden jih nujno rabimo, prenesemo v toplo sobo in jih zalivamo s toplo vodo.)

Korenine od krizantem, ki jih hočemo ohraniti za drugo leto, prenesemo v svetlo zračno klet, kjer seveda ne sme zmrzovati. Zalivamo jih samo takrat, ko listi nekoliko povenejo. One pa, ki so ostale še zunaj, porežemo ter pokrijemo s slamo, smrečjem ali drugim primernim materialom.

Želeti bi bilo, da bi v naših domovih gojili za okras domačih grobov te lepe cvetice sami. Dvakrat lepo bi bilo, če bi grobove svojih dragih okrasili s tem, kar smo sami vzgojili. Dvakratna ljubezen do pokojnih bi bila to.

Mara Stepanova:

ŽIVLJENJE

Živim?

Ni res.

*V sanje sem pogreznjena
in v njih medlim.*

*Utrujeno srce v nemoči ždi,
vanj vrta onemoglost topa.*

*V livado cvetno tiho noga stopa,
za ovinkom v dalji šipka vonj dehti . . .*

*Od tam je trnje v loku se razpelo
kvišku v nebo,*

*in daleč pred menoj bodeče
se na mehko stezo meče . . .*

Stopinja krvavi . . .

*Za kapljo kaplja se utrinja
v ozko pot,*

*za cvetom cvet izginja
od vsepovsod . . .*

Odprem oči . . .

Živim?

Ah, da!

*Utrujena od sreče sem zaspala,
v njej živeti nisem znala . . .*

A zdaj ?

*Visoko pred menoj Kalvarija se pne v
nebo . . .*

Tja gori naj povzpnem se . . .

Ah kako?!

— — —
*V dalji vidim, križ stoji,
vse bliže se primika . . .*

*Bog moj, kdo cvetje je z njega snel,
v goloto strašno ga odel? . . .*

*Jaz sama: ko sem v sreči spala
in v življenju rožne niti tkala . . .*

Izobraženo dekle

(Nadaljevanje.)

Seveda pa tudi razpoloženje doma in hiše in sobe mnogo pripomore tako k dobremu kakor slabemu razpoloženju. Marsikatero stanovanje izžareva že pri vstopu prijetno toploto; nasprotno pa nas druga pozdravijo z mrzloti. Ako je dom opremila topla ženska duša, vsepovsod čutimo njen dih. Naj bo pohištvo še tako preprosto, je dom prijazen in topel, če je le vse v redu in lepo snažno, če se ujemajo barve in če so tu in tam male udobnosti, na katere je gospodinja mislila že vnaprej. Daj morebiti raje kolač manj na mizo, pa poskrbi raje za cvetje. Tudi dobra razsvetljava in kurjava ter lepo pogrnjena miza dvignejo razpoloženje družbe.

K zaupnemu kramljanju spada tih kotichek s prijazno lučjo, kjer serviraš čaj s pecivom na mali mizici in se lahko posodje prav tako hitro odnese.

Ne sprejemaj svojih gostov v predsobi ali takorekoč na pragu. Ko pridejo, so radi še nekoliko sami s seboj, da si popravijo obleko, frizuro, da v miru odlože.

Dobro je, da imaš svojo služkinjo navajeno, da ima ob popoldnevih temno obleko z belim predpasnikom, četudi ni sobarica in četudi ne pričakuješ nobenega obiska. Pa je že pripravljena in zna prijazno odpreti vrata, povedati, pozdraviti, pomaga odložiti plašč in obisk pelje vljudno v sobo, ko je odprla vrata.

Primerno je, da tudi dame odlože plašč zunaj in ne nosijo s seboj prašnega ali blatnega in ga odlagajo šele v sobi na stol, zofo ali celo na posteljo.

Če imaš, ko prideš na obisk, klobuk, ki ga nosiš sploh na cesti, ga lahko odložiš; če pa imaš nalašč klobuk za obisk, ga lahko obdržiš tudi pri čaju na glavi. Seveda pa ga ne smeš potem snemati in polagati okoli sebe, najmanj pa na mizo.

Pri slovesu lahko goste spremiš v predsobo, a le tedaj, če nisi pustila nikogar v sobi. Sicer se pa z odhajajočimi poslovi v sobi in ostani pri gostih, ki še ne odhajajo.

»Pozdravljeni!« je najlepši pozdrav gostom, ko prihajajo. Pri odhodu pa »Z Bogom!« in ne pozabi pristaviti: »Na svidenje!«

KAKO NAJ JEMO?

Kaj nas razlikuje od živali?

»Saj vendar nisem žival!« tako vzkipe mnogi, če jih hočemo obložiti s težkim delom. Če jih pa opomnimo na dostojnost pri jedi, pa prav ti odgovore: »Čemu toliko neumnosti? Jem, kakor se mi zljubi!« Praviloma bi morali pristaviti: »Zakaj naj bom boljši, kakor žival?«

Stvar je namreč ta, da je potek prejetanja in presnavljanja hrane pri človeku prav tak, kakor pri živalih; razlika je le v tem, kako jemo.

Če bi to še globlje premišljevali, bi se komu zazdelo, da bi sploh ne smeli jesti v javnosti, ali celo niti ne govoriti o tem. Morda bi našli vzrok za tako mišljenje v običaju preteklega stoletja, ko nikakor niso mogli razumeti, da bi se spodobilo, če bi mlado dekle jedlo v družbi. Od jedi je smela le pokusiti in od pijače izpiti le par kapljic. S tem je vzbujala vtis, da je nekako poduhovljeno, nadzemesko bitje.

Toliko pa je gotovo: Kolikor bolj olikan je človek, toliko bolj se bo potrudil, da odstrani, ali vsaj olepša živalske poteze pri jedi.

Sestrica, ako misliš tudi ti tako, potem si boš na vsak način prizadevala, da se naučiš spodobno jesti in se tudi spodobno obnašati pri jedi. Če se za to potrudiš, boš videla, da to ni preveč težko.

Pogrnjena miza.

Prvo, kar loči pri sprejemanju hrane človeka od živali, je, da človek ne pobira hrane s tal in je ne brska iz zemlje, ampak jo pri snažni mizi jemlje s priborom in jo hote in vede nosi v usta.

Sestrica, ali imaš navado pogrinjati in pripravljati mizo? Ako ne, si čimprej poišči priliko za to; kajti pri tem in s tem se lahko mnogo naučiš!

Poglejva, kako se to delo najbolje izvrši!

Namiznega prta navadno ne pogrnamo na golo mizo, ampak položimo podenj kak mehak prt, ali volneno pregrinjalo. Prvič zato, da lepi, lakirani mizi ne škoduje. Drugič pa tudi zato, da pri postavljanju posodja ali polaganju pribora ne ropotamo. To ti, sestrica, že vnaprej polagam na srce, da skušaš vse delo na mizi opraviti čim tiše!

Za kosilo in večerjo pogrinjamo mizo z belim prtom. Tekači in mali prtički sedaj niso moderni, vendar prav dobro izpolnijo praznino sredi mize, zlasti, če je miza velika. Navada je tudi, da je na sredi mize šopek, ali če je miza velika, tudi več šopkov. Vaze naj ne bodo visoke, da se sosedje in nasproti si sedeči vidijo, zlasti pri pogovorih. Tudi na prt raztrosene cvetice so kaj lep okras za mizo.

Za vsakdanjo porabo postavimo plitve krožnike pod globoke; pri praznično pogrnjeni mizi pa ne, ker je navada, da za vsako toplo jed prinesemo ogrete krožnike. Prtič spada na krožnik, ali na njegovo mesto, če krožnika še ni na mizi. Polaganje pribora se ozira na uporabo. Ker režemo z desno roko, položimo nož na desno stran krožnika. Vilice pa vzamemo v levo roko, torej jih denemo na levo stran in sicer ne s konicami navzgor, da se gost ne zbode. Nato pride žlica za juho za krožnik z ročajem proti desni roki, potem mala žlička za kompot ali mehke močnate jedi, mali nož in male vilice pa poleg velikih. Vilice rabimo za predjed, ki jo jemo samo z vilicami v desni roki, nož pa je za sadje. Kozarce postavimo za krožnik, na koncu noža in žlice, vendar tako, da je vsaj nekaj cm prostora vmes. Običajno je, da postavimo na levo stran še mal krožnik za solato, če je navada, da je ne jemljejo k pečenki na skupen krožnik. Za vsakega gosta mora biti tudi košček kruha, ki ga polagamo na prtič ali pa je v skupni posodi za vse. Sol in običajne začimbe razstavimo na več mestih na mizo.

Za kosilo z običajno vrsto jedi (predjed, juha, meso s prikuhami, pečenka s solato, močnata jed, sadje, kava) pa ne postavimo vsega posodja in pribora na mizo, ampak ga prinašamo z vsako jedjo sproti, kar pa se seveda da izvršiti le z uslužbenci.

Prinašanje jedi.

Ko se servirajo jedi gostom okoli mize, se ponudi vedno od leve. Ako poskusiš samo enkrat vzeti s krožnika ali sklede, ki ti je bila ponudena od desne strani, boš takoj razumela, zakaj je ta zahteva. Pijače pa se nalivajo od desne, prav tako se prazni krožniki odnašajo z desne. Toliko o pogrinjanju in prinašanju. Pripravljanje in nalaganje na pladnje in v sklede pa spada že k umetnosti kuhanja in se izvrši izven obednice in nikoli na mizi.

Molitev pred jedjo.

Nikoli ne prični jesti, ne da bi bila prej molila. V veliko družinah je to še navada; pokrižaj pa se lahko, četudi drugi ne molijo.

Neki meščan je videl nekoč kmeta, ki se je pred jedjo pokrižal. »Ali pri vas vsi molijo pred jedjo?« ga je vprašal zaničljivo. »Ne, gospod,« odgovori kmet resno. »Moji prašiči drve skupaj brez molitve, ko jim prinesemo žret.« — — —

Kako sedeš k mizi.

Z levo roko potegneš stol od mize toliko, da te pri sedenju ne bo ovirala miza. Tudi sedeš na stol z leve in sicer toliko blizu mize, da brez stezanja lahko sežeš k priboru in te ne bo ovirala miza in ti ne boš ovirala sosedov pri mizi. Prtič položi napol razgrnjen v naročje.

Juha.

Pazi, da juhe in drugih tekočin ne boš srebala; to namreč delajo le psi. Ako je juha vroča, je ne pihaj ampak zajemi prav malo. Na ta način se bo pohladila preden jo prineseš do ust. Ne privzdiguje robu krožnika, da bi pojedla vso juho z njega, saj to tudi sicer ne dosežeš. Takozvana »močna juha« se ne je s krožnika, ampak pije iz skodelice.

Predjedi.

Predjedi jemo samo z vilicami. Saj je to naravno, ko so mehke in jih ni treba rezati. Celo bolj trde, n. pr. karfijolo lahko razdelimo z vilicami. Beluše (špargeljne) jemo največkrat z roko, vendar tudi te lahko natakne no v sredini na vilice in jih pojemo, da si ne zamastimo prstov.

Mesne jedi.

Meso režemo z nožem, ki ga držimo v desni roki in sicer sproti po koščkih. Le otrokom zrežemo vse meso naenkrat. Koščke nosimo z vilicami, ki jih držimo v levi roki, v usta. Vilice in nož držimo tako, da je palec spodaj, drugi prsti zgoraj in ročaj v dlani. Ne naslanjaj se premočno na pribor in drži ga ob ročaju. Ni ne lepo in ne elegantno, če kdo drži mezinec iztegnjen stran od drugih prstov.

Noža ne nosi k ustom! Največja nevljudnost bi bila to za tebe v družbi. Česar pa ne smeš v družbi, tega se odvadi tudi doma, da ti bo v družbi laže. Večkrat si morebiti videla, da v slaščičarni prilože samo nož, a to je nepravilno in storiš prav, če prosiš za vilice ali malo žličko.

Perutnina.

Kdor se ni doma naučil spodobno jesti, ta bo imel v družbi, ko pride perutnina na mizo, najtršo preizkušnjo. Četudi bi bilo mehko, da bi šlo pod vilicami narazen, vendar bi bil to zanj najtežji grizljaj. Z mesnatimi kosi se še nekako sprijazni, toda pri kosteh pa obupava. Najraje ne bi ničesar vzel, ker se boji, da ga bo kdo osramotil.

»Zakaj ne vzameš? Saj vem, da imaš gosjo pečenko rada!« Tako jo vprašuje gostiteljica. Sama tudi ve, da se spodobi od vsake jedi nekaj vzeti. Torej se spravi na težko delo; med tem, ko se muči, pa ji odleti parkrat kos izpod noža. Končno konča ta boj z grenko zavestjo, da je najboljše grizljaje pustila na kosti. Pa vendar tudi obiranje perutnine ni nikaka čarovnija. Potrebno je le nekoliko vaje v rabi pribora. Z vilicami, ki jih držiš v levi roki, drži trdo kos na krožniku, z ostrim nožem v desni pa razdeli najprej členke, če jih kos ima. Potem reže meso po koscih. Ko prideš do kosti, vzemi tanjše kose med zobe vilic. Da se ti ne bo treba bati, da bi ti kosti izpod vilic ušle, jih pridrži z nožem. To je mogoče seveda le, če je perutnina mehka. Ako pa je trda, se je ne izplača jemati od kosti. V tem primeru ni tvoja krivda, ampak gospodinjina, če ostane večji del na krožniku.

Omake in zelenjava.

Omaka ni samostojna jed. Služi le zato, da napravi meso in druge jedi okusneje. Ne vzemi je mnogo in ne pobriši krožnika s kruhom, da ja nič ne ostane. Zelenjava se ne jé z žlico, ampak z vilicami. Ako pa je tako redka, da gre skozi vilice, potem ravnaj z njo, kakor z omako.

Ribe.

Ribe jemo z vilicami. Nekatere ribe namreč pokvarijo jekleno noževo rezilo in so potem lahko strupene, ker se izvrši neka kemična spojina, ki ni užitna. Saj je znano, da tudi nekatere kisline povzročé isto in še celo nekatero sadje. Edino uporabno rezilo je srebrn nož. Če tega noža ni, jej ribo z vilicama, če sta na razpolago, z dvema vilicama, ali pa z vilicami v desni in koščkom kruha v levi. Kost odstrani že naprej z vilicami in nožem iz grizljaja. Ako imaš pred seboj celo ribo, n. pr. forelo, ji lahko vzameš spretno vso hrbtno kost in jih potem sploh ni več dosti med mesom. Ako ostanejo v grizljaju še kosti, jih previdno odstrani in jih položi z vilicami na rob krožnika. Kakor je že itak predpis, da med jedjo ne govoriš, pa se moraš tega predpisa še posebno držati, kadar ješ ribe; sicer se ti zna primeriti nesreča, da ti pride kost v goltanec, ki jo potem more odstraniti samo zdravnik.

Močnate jedi.

Za močnate jedi rabimo vilice, za kremo, sladoled in močnate jedi z mehkim nadevom pa malo žličko. Rezancev, makaronov, spageti ne nabada

na vilice, ampak jih jemlji z zbočenim delom vilic, kakor bi zajemala. Pečenih močnatih jedi ne režemo z nožem, ampak jih razdelimo z vilicami. Krofi so edina jed, ki jo vzamemo z roko in tudi z roko nosimo v usta. Seveda spadajo tu sem tudi vse suhe močnate jedi, ki jih smemo lomiti s prsti in jih tako nositi v usta (n. pr. potica, flancati, nadevani rogličiči i. dr.).

Sadje.

Ni tako težko, držati jabolko, hruško, breskev z vilicami v levi roki in jih z nožem lupiti z desno roko. Nato jih položimo na krožnik in ravnamo z njimi kakor z drugimi jedmi, ki jih jemo z nožem in vilicami. Seveda pa tega ne bomo delale tam, kjer to ni navada, kakor bi se hotele postavljati s svojo posebnostjo. Tudi pri jedi se moramo ravnati po svoji okolici, ki je ne smemo izzivati. Nobena napaka ni, če vzameš sad v roko in ga olupiš, kakor vidiš, da dela tudi tvoja okolica. Če si se na ta način pripravila k sadju, moraš pač olupiti posamezne koščke, ki jih režeš od celega sadu in jih sproti nosiš v usta. Od sadnega soka mokre prste obrišemo vedno v papirnate prtičke, ki so prav za to na mizi. Nikoli ne briši na ta način ovlaženih rok v prtič! Sadje pusti v tkanini madež, ki ga ni mogoče več odstraniti.

(Dalje prihodnjič.)

Elda Piščanec:

Nekaj o moderni umetnosti

Razni slogi likovne umetnosti so nastajali v Franciji, Italiji, Nemčiji ali drugje ter se razširjali po sosednjih državah. Toda kljub raznovrstnim načinom izvajanja umetnosti, ki so svojstveni za vsak posamezni narod, zapazimo na mednarodnih razstavah likovne umetnosti le malo narodnih svojstev in razmeroma malo razlike v upodabljanju. Razlika med severnimi in južnimi narodi, med Slovani, Germani in Romani bi morala biti vsaj tolikšna, da bi moral vsakdo, ki ima zanimanje za umetnost, zapaziti pri umetninah na prvi pogled, kje biva približno njen avtor. Žal, temu ni tako. Akademije umetnosti za stavbarstvo, kiparstvo in slikarstvo nudijo sedaj skoro enoten način pouka, ki prodira pozneje kot naučena snov iz avtorjevih del.

Več možnosti v umetniškem razmahu in v osebni, individualnem podajanju snovi pa nudi kompozicija, zlasti cerkvena. Kompozicija v likovni umetnosti je sestava vsebine, sestava linij, barv, gibajočih ali mirujočih figur ali oseb z določenimi izrazi, ki da sliki ali kipu enotno misel, izraz ali učinek in zaokroženost.

Umetnik, ki ustvarja religiozno delo, ne more imeti izvornih misli, ako ni sam globoko veren, kakor tudi ne morejo drugi slikarji z uspehom upodabljati pokrajin, tihožitij ali portretov, ako se ne znajo poglobiti v njihovo lepoto in posebnosti ter ne znajo iz teh izluščiti, oziroma poudarjati najpomembnejše misli, ki jih prepričajo ter kar doživljajo. Nesamostojni slikar ali kipar ne more biti pravi umetnik. Opira se na druge velikane ter jih posnema. Njegova umetnost ne pripriča in ne služi dobro svojemu namenu.

Morda se trudi, da bi prav naslikal notranje globine in bogastvo, oziroma vsebino religioznih dogodkov, toda podaja jih z zgolj zunanji znaki. Ne najde pota in načina do lastnega prepričevalnega izraza. Umetnik mora prodreti v svoj predmet. Pri tem si izčisti in izlušči svoj značaj ter postaja izviren. Po imenu poznamo mnogo velikih mojstrov, ki so bili v svoji dobi pravi čudaki: samevali so in živeli le za svoj študij. Zanje se je začela zanimati šele zgodovina. O Michelangelu vemo, da se je pri slikanju Sikstinske kapele zapiral šest let vanjo, pri tem odslovil tudi zadnje freskante, ki bi mu morali pomagati pri tem ogromnem delu ter brezobzirno uničil, kar so naredili. Michelangelo je pri svojem silnem umetniškem delu veliko trpel duševno in telesno. Toda sam, nikdo ni imel dostopa do njega. Ko so bili odstranjeni odri, je zapustil Sikstinsko kapelo kot upognjen in strt starček, če-

Gospodinjski tečaj Slovenske kršč. žen. zveze v Mavčičah od 9. jan. do 19. marca 1939.

tudi je nastopil isto delo veder in močan. Bil je genij, poln ustvarjajoče sile, ki je znal trpeti in delati. S svojim obsežnim in plodnim delom je usmeril renesančno umetnost, arhitekturo, kiparstvo in slikarstvo svojega časa v barok. V treh naslednjih stoletjih, skoro do naših časov so cerkveni slikarji komponirali baročno. Ni še dolgo, ko je v Ljubljani bila obsežna razstava slik bratov Šubicev. V njuni umetnosti najdemo sledove baroka. Odlikujejo se po skrbni in jasni izpeljavi. Barok pomeni prešernost. Prešerno in bogato zavito je vsako telo, oblak, blago, ki izpolni na dekorativen način ostali prostor na slikah. Z istim namenom so prejšnji baročni slikarji vstavljali angelčke ali samo njihove glavice s krili.

Razni izmi, kakor impresionizem, kubizem, ekspresionizem se niso mogli uveljaviti v cerkveni umetnosti. Morda se zdi, da bi morala imeti

cerkev vedno enotni izraz, ker družijo kristjane že od Kristusovega življenja, enotno versko stremljenje in isto bogoslužje. Vendar se časi spreminjajo. Vselej je umetnost služila krščanstvu, a krščanstvo ima bogato razvojno zgodovino, katera se izraža v upodabljalni umetnosti po vsebini in načinu, včasih po svojstvu narodov. Tako se je že v prvem tisočletju po Kr. menjal slog, ter se razvijal po potrebi prvih kristjanov v katakombah v spiritualistični stil, nato je v času svobode po Konstantinu nastal realizem. Polagoma se giblje slog preko bizantinskega v srednjeveški z močnejšimi izrazi starokrščanske monumentalnosti petega in šestega stoletja in ploskovno-idealističnega stila 7. in 8. stoletja. Ta je znak duhovnega samostanskega dela in je nastal zlasti v severozahodnih deželah. Srednjeveška gotika se je razvila v začetku drugega tisočletja zlasti v stavbarstvu s križanjem in dviganjem okroglih arhitektonskih oblik romanskega sloga. Je asketične vsebine in dokaz bogatega verskega življenja, ki je zasidrano v pobožnem razglabljanju. Renesansa je čas študija po staro-grških in drugih vzorih. S študijem klasike je začel tudi Michelangelo.

Lažje nam je spoznati iz umetnin in iz kompozicij prejšnjih stoletij časovno dobo nastanka in njihovo domovino. Posamezni slogi se čez nekaj stoletij zopet ponavljajo po prenovljenem načinu. Tako uporablja stavbarstvo tudi danes oblike starokrščanskega sloga, ali celo starogrške, klasične oblike. Imamo tudi več novih gotskih cerkva; v Ljubljani n. pr. cerkev Srca Jezusovega. Slično je v kiparstvu in slikarstvu, kjer menjavata bodisi realizem, ekspresionizem ali stara klasika v novi obliki lice stila. Zelo velik preokret stila je v enakem smislu nastal v zadnjem času v južni Nemčiji in pokazal svetu nov način cerkvene umetnosti. Razvil se je pri menihih v samostanu in se imenuje po njih: Beuronska umetnost. V tej umetnosti je združena nežna mističnost srednjega veka z geometrijsko razdelitvijo in razvrstitvijo risbe ter shematičnim, obenem klasičnim podajanjem slik ali kipov. Beuronska umetnost, arhitektura, deloma slikarstvo ali kiparstvo se je širila in prišla tudi do nas.

V Sloveniji je na višku cerkvena kompozicija, po gradovih in privatnih zbirkah pa najdemo kompozicije z razno vsebino. Žal najdemo danes le malo ljudi, ki bi si umislili stensko slikarstvo v načinu fresk ali mozaikov v svojih domovih in vilah. V navadi je bilo to pri narodih v starih časih. Ohranjenih nam je več zanimivih figuralnih fresk iz domov in pristav mesta Pompeje, katere nam pričajo, da je bilo stensko slikarstvo že pred Kristusovim rojstvom na zelo visoki stopnji ter da so znali pravilno slikati človeka. Še danes odkopavajo nove pompejanske freske. Freske ali njih odlomki, ki so bile slikane pred tisočletji, so se ohranile do danes tako sveže in jasne, kakor da bi bile naslikane včeraj. Vzrok leži v skrbni pripravi stenskega in barvnega materiala starih mojstrov ter v njihovi solidni, skrbni tehniki ali izpeljavi fresk. Freska je slikanje na presno, slikanje na sveži stenski omet. Pri slikanju na presno prodre barva v stenski omet, ko se posuši pa okameniš s steno in tvori na zraku kemično, lahko stekleno plast. Vsak drugačen način stenskega slikarstva ima kratko trajnost; povprečno so slike uničene že po

petdesetih letih. Današnje patroniranje sob se obnavlja vsakih par let. V tem pogledu tudi druge dežele niso na mnogo višjem stališču, le tu pa tam imajo javna poslopja večje okraske s plastiko in freskami.

Deklica na tuje gre ...

Angela Zupančič:

ŽIVLJENJE

*Polna idealov odšla sem v svet,
brez strahu življenju naproti;
ob meni dehtel je mladostni cvet
in duša čista kot angelj s perotmi,
in srce veselo
neslišno je pelo
pesem čarobno v novo življenje,
in misel od sreče brezmejne
v skrivnostne je sanje vtonila.
In Bog je bil z mano in čari mladosti,
petje in smeh, veselja sladkosti,
ves svet bil takrat mi je maj.
A danes, ko zrem spet nazaj
v prve presrečne dneve pomladne,
ko slika za sliko se v duši vrsti,
ko gledam realnosti slike vsakdanje,
mi v srcu drugačni napev se rodi:
Uničili v meni so vse ideale,
razbičali so mi mladost,
in čudne so misli v duši mi ostale:
moj Bog, kaj to je življenja sladkost?!
Ne, nočem slediti za vami,
volkovi v oblekah ovca;
nočem, da greh še dušo mi rani,
da vzame pokoj mi srca!*

S. M.:

»Neumljivo mi je, kako se na svetu najde žensko bitje, ki rovare proti Cerkvi, ko je vendar Marija rešila čast in dostojanstvo žene —.« (Iz govora dekana Skubica ob priliki Prosv. tabora na Vrhniki 20. avgusta 1939.)

Neumljivo je, a resnično. Srečujemo jih vse povsod: na cesti, v avtobusu, na vlaku. Tudi med najpreprostejši narod se je tu pa tam zaneslo slabo seme, a da o mestih niti ne govorimo. In ko čutimo danes, v najkritičnejših urah, ko rovare narod proti narodu, država proti državi, in ko grozi strahota vojne ponovno uničiti človeštvo in mu nasilno jemati življenje, ko danes čutimo z vso silo, da je temu vzrok zgolj pomanjkanje vere, ljubezni in zaupanja do božjih zapovedi in do vsega, kar je z njimi v zvezi, nas mora z vso silo prevzeti zavest, da je ravno žena v veliki veliki meri sokriva začetka takega konca. Začetek vsakega človeškega življenja je v ženi. Majhni začetki duševnosti človekove, ki je tisto, čemur pravimo človek, kar snuje in odreja, gradi dobro ali zlo, hoče belo ali črno in pomaga soodločevati o človeški družbi, njenemu hotenju in stremljenju. In kar človek ima, to lahko da. Kakršno je ženino mišljenje in stremljenje, v tem ravno se potem razvija duševno bogastvo otroka, kajti jabolko ne pade daleč od drevesa, ker ne more pasti daleč.

In kaj naj pričakujemo od otroka, čigar mati ni bila nikdar naklonjena Bogu in Cerkvi?! Ne mislim tukaj razglablјati o poteku in sadovih take vzgoje. Mislim samo podčrtati žalostno dejstvo, da ravno po slabih materah prihaja toliko zla na svet. Po slabih materah, ki so pozabile, ali pa nikdar vedele niso, ker morda niso hotele in nočejo vedeti, da je ženi ravno Cerkev prinesla odrešenje v njeno suženjstvo, da je Marija, Mati božja tista, ki je rešila čast in dostojanstvo žene in jo povzdignila do stopnje, na kateri se nahaja danes.

Veliko odgovornost si nalaga ženski svet, ko se oddaljuje od Cerkve in jo blati. Ne zaveda se, da si pljuje v lastno lice, in da ostaja treznemu gledalcu njegov lik pred očmi kot prazna, vse duhovne vrednosti oropana posoda suženjstva, ki ima samo nalogo streči temnim brezčastnim silam, brez žarke luči svobode, ki jo Cerkev priliva žitju žene. — Kako naj človek razume tako početje, kam naj ga pripiše! Tega ne more opravičiti nobeno opravičevanje. Najmanj pa prazna tolažba, nevredna razumnega človeka, ki se danes v takih slučajih najpogosteje sliši: Zakaj naj bi to

Šivalni tečaj na Stari Oselici nad Šk. Loko od 1. marca do 2. aprila 1939.

pa ono, saj ni danes niti v vrstah vernih in pobožnih vse prav, saj ni duhovščina kakor bi morala biti itd. itd. Vse to človekovih dolžnosti napram Bogu in Cerkvi ne zmanjša niti za las. Nasprotno: v čemer je bližnji slab, je tvoja dolžnost biti močan, da mu z dobrim zgledom pomagaš na pravo pot. To je zapoved in Bog bo terjal za tvoja dejanja odgovor, in najmanj, kar bi se lahko zgodilo, se bi zgodilo to, da bi dejal: Ker je tvoj bližnji storil to in to nečastno dejanje, zato je tebi isto nečastno dejanje, ki si ga storil, oproščeno. — Ne bodimo vendār kakor otroci, ki ničesar ne zmorejo z lastnim razumom, marveč le pobirajo, bilo dobro ali ne.

Morda boste razmišljale, draga dekleta, zakaj ravno vam pišem o vsem tem. Zato, ker ste daleč po svetu; mnoge izmed vas celo tako daleč, da ne morete redno poslušati besedo božjo, niti hoditi k sveti maši, da se vam polagoma hoče pozablјati na vaše dolžnosti, in da se eni ali drugi izmed vas lahko zgodi, da sčasoma zaide na pot, o kateri sem preje govorila. Naj vas te moje misli dvignejo iz morebitne otopelosti in obudijo v vas čut ljubezni in dolžnosti do Cerkve, po kateri nam je

Bog poslal vodnico, še prav posebno pa nam ženam, sužnjam kakor smo bile, podnožnik možem, ob katerega so si brisali svoje čevlje. — V čem naj bo naša zahvala za zlato svobodo, za čast in dostojanstvo žene? Mar v tem, da bomo blatile Cerkev in rovarile proti njej? Če je tako, potem naj Bog v svoji strašni užaljenosti in jezi pošlje na zemljo žveplen ogenj in naj stori, da bomo sredi svojih nečastnih poti okamenele kakor Lotova žena —.

Anka Salmič:

BODI POZDRAVLJENA!

Bodi pozdravljena, rodna vasica!
Vedno ljubeče te boža oko.
Kot bi v zadregi zakrivala lica,
v drevju košatem si skrita ljubkò.

Nisi bogata, le hišice male,
ena ob drugi se tesno vrste.
Nagelj in rožmarin deklice zale
v lončkih na oknu obilno goje.

V tujih vaseh sem in mestih hodila,
videla lepih vasi sem povsod.
Vendar le eno sem v srcu čutila:
Tebi enake, ni najti nikod!

Srečna mi bodi ti, rodna vasica!
Čuva nad tabo naj Večni z višin!
Mojemu srcu ostaneš kraljica,
saj spi v Tebi premnog moj spomin.

Rezka S.:

POZDRAV

Bel oblaček v ranem jutru
priveslal je nad poljane,
polno hrepenenja trosi na zemljane.

Hrepeneč mu izročila
sto pozdravov sem za brate,
ki življenje jih zvodilo je čez rodne trate.

Kadar pa nazaj priplul
bo bel oblaček varno,
vrnil mi pozdrave bratov, njih ljubezen
žarno.

Iskreno pozdravlja Slovensko
žensko zvezo v Ameriki
Slov. kršč. ženska zveza.

Bois le Roi, 19. jul. 1939.

SPOŠTOVANA GOSPA UREDNICA!

Vse pride in vse mine, pravi pregovor. Torej je prišel tudi čas, ko izpolnjujem obljubo in Vam sporočam, da sem še vedno živa in zdrava, in da čestokrat mislim na Vas in na vse poznane. Rada bi se znašla vsaj za kratek čas med svojimi, saj bi imela toliko povedati!

Kmalu bo dve leti, kar sem šla od doma. Videla sem mnogo zanimivosti, naučila se marsičesa, predvsem seveda govoriti francosko, kar pa ni kar tako. Berem tudi za silo, v pisanju pa mi bolj trda prede, ker v francoščini je mnogo črk v besedah, ki se sploh ne izgovarjajo in to dela težave.

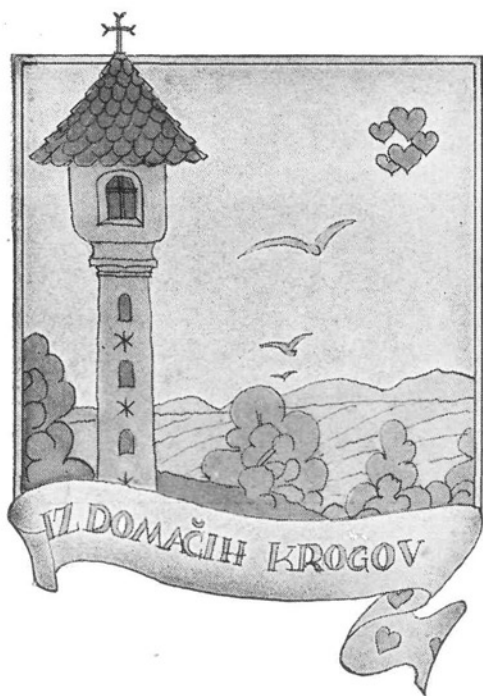
Maja meseca je bila pri prvem sv. obhajilu moja nečakinja, stara enajst let. Katekizem se tu učijo otroci v cerkvi in ne v šoli in sicer dve leti. Prvo sv. obhajilo praznujejo zelo slovesno v cerkvi kakor tudi v družini. Družina povabi tudi sorodnike in prijatelje in vsi gredo k sv. maši in k večernici. Da pride tudi kaj boljšega na mizo, se razume. —

Francoz pravi: Krst, sv. obhajilo in poroka so trije lepi družinski prazniki, in ker se tega zaveda, se ob takih prilikah obnaša zelo lepo. Tukaj se krsti, poroke, pa tudi pogrebi vršijo dopoldne s sv. mašo. Seveda je dosti tudi civilnih porok, ker je tukaj civilna poroka veljavna. Mnogo je otrok nekrščenih, saj je navada, da jih krstijo, ko so stari dve leti, ali pa tudi več.

Večkrat sem čitala, da je Francija brezbožna dežela. Toda, če greš v cerkev, vidiš ravno nasprotno. Ljudje, ki pridejo, pristopijo skoro vsi k sv. obhajilu. Kar pa se tiče reda in obnašanja v cerkvi, pa so Francozi lahko najlepši zgled vsakemu človeku.

Ob priliki spet kaj. Za danes samo še to: Razveseljuje me temno rdeč nagelj, ki cvete na mojem oknu. Pravi slovenski nagelj! Prinesla sem ga namreč od doma in prav lepo uspeva.

Pozdravljam vse čitateljice Vigredi, posebno moje rojakinje in Vas, gospa urednica!
Vaša Milka.

SMARTNO PRI SLOVENJGRADCU

Mogočno je pel zvon sv. Martina in je vabil k sv. maši. Njegovi glasovi so odmevali od vrha zelenega Pohorja in do Urške gore. V srcih deklet šmarskega dekliškega krožka pa je žalostno odmeval, kakor bi zvonil k pogrebu. Solznih oči smo zrle k oltarju, kjer je daroval zadnjo sv. daritev za nas naš dobri duhovni voditelj, prečastiti gospod Franc Časl, ki se je posloviljal od naše župnije.

Štiri leta ste delili med nas zlate nauke, vzgajali našo mladino k lepemu življenju. Štiri leta ste zlasti vzgajali šmarska dekleta k najlepšim vzorom dekleta in žene. Vse ste žrtvovali za nas; toda prejemali

niste od nas tega, kar ste zaslužili: hvaležnosti in spoštovanja, ampak mnogokrat nehvaležnost, žaljive besede in celo zasmehovanje. Vendar ste ostali zvesti svojim načrtom, da se žrtvujete popolnoma za slovensko mladino. Bili ste nam pravi oče. Zdaj po Vašem odhodu čutimo šele, kakšna praznota je zavladala pri nas in kako zelo Vas pogrešamo. Nikjer ni več onih lepih ur pri sestankih, ki ste jih znali tako lepo prirediti; ni več Vaše besede, in med nami ni več smeha in celo petja se ogibljem, ki nam je najljubše. Saj nas tako zelo spominja na Vaše sodelovanje in nam je hudo.

Zahvaljujemo se Vam za vse, kar ste nam dobrega storili. Obljubimo Vam sveto, da bomo Vaše nauke zvesto izpolnjevale.

Iskreno pa Vam želimo, da bi Vas sprejelo prelepo krško polje z vso prijaznostjo in ljubeznijo. Najvišji naj Vam trosi sreče na pot življenja. — Z Bogom!

Za Dekl. krožek: P.

ŠALEK PRI VELENJU

Prvega julija je zahrbtna jetika končala mlado življenje zvesti naročnici Vigredi, Roziki Štukovnik. Julijeva Vigred ji je lajšala zadnje težke ure. Dvanajst let je bila naročnica Vigredi. Rade so se zbirale dekleta okoli nje; najraje pa smo jo imeli domači. Sedemindvajset let je dočakala med nami in na vso moč so nas zbolela srca, ko je 1. julija ob štirih popoldne zastalo njeno srce. Četudi nam je hudo, vendar nas tolaži zavest, da se zopet vidimo nad zvezdami. Z Bogom, draga Rozika, in na svidenje!

Tvoja sestra Zofka.

*TEBI, DRAGA PRIJATELJICA,
ob šestletnici smrti!*

Zdi se mi že cela večnost, kar spavaš v črnem grobu, kamor so položili Tvoje še tako mlado telo. A v mojem srcu si mi ostala, kot da niti leto ni od tega strašnega dneva. Tvoj zadnji pogled, ko si tako mirno gledala Marijo, ki Ti je bila ob strani, mi je neštetokrat pred očmi. Saj Te je varovala, ki si jo tako srčno ljubila. Vsa si bila lepa ob binkoštnih praznikih na mrtvaškem odru, vsa v najlepšem cvetju. Posebno šmarnice so Te krasile, nevesta med pomladanskimi rožami. A nam vsem je srce krvavelo, ko smo Te gledali, posebno Tvojim domačim.

Ves mesec maj si trpela strašne muke, in si jih dotrpela 3. junija v 21. letu.

Šla si k boljšemu ženinu in k Tvoji mami, ki Te je z razprostrtimi rokami sprejela. Saj na zemlji nisi čutila materinske ljubezni, ker si že kot otrok mammo izgubila. Zato zdaj uživaš vso ono srečo in ljubezen, ki Ti je ta svet ni podaril.

Vsem onim prijateljicam pa, ki bodo to čitale, rečem le to, naj se spomnijo na njo, ki je res srečna. Moja pot v domači kraj je prva, da ji nesem cvetice na grob, in postojim, da se razjočem. Potem mi je tako lahko, kot bi ji bila veliko povedala. Torej, draga, bodi srečna, ki si že gori, saj tukaj je svet ves s trnjem posut.

Francka C.

SLOVENSKA DEKLETA V ZAGREBU

Že večkrat smo čitale v »Vigredi« poročila slovenskih deklet iz Zagreba. Bila so to poročila društvenc ali pa čitateljic »Vigredi«. Danes se oglašamo dekleta Slomškovega prosvetne društva in naznanjamo vsem bralkam Vigredi, da smo tudi mi spravile v življenje svoje želje s tem, da smo ustanovile Dekliški odsek S. P. D. v

Zagrebu. Dolgo se je že gojila ta želja v naših srcih, in tako smo 3. sept. t. l. imele ustanovni sestanek, ter s tem začele tudi me delo, ki ga že opravljajo naše sestre doma v Sloveniji. Naše delo je ta odsek, in zato se bomo trudile, da bo to naše ognjišče, okrog katerega se bomo zbirale, res pristen košček naše lepe Slovenije.

Zbrale smo se v velikem številu in z veseljem sprejele smernice za naše bodoče delo, ki so nam bile podane na ustanovnem sestanku. Težko in veliko bo to delo, težje od naših sester v Sloveniji. Prevzele smo nase svojo lastno vzgojo in vzgojo vseh naših prijateljic, znank in tovarišic, še več, vseh naših sotrpinov — vseh slovenskih deklet v Zagrebu. A me se zavedamo tega, ker vemo, kar se v tujini za svojega sotrpina stori, je storjeno trikrat, desetkrat za sebe in ves naš slovenski narod. Čuvale in branile bomo svojo katoliško in narodno zavest, svojo drago materino besedo in našo lepo narodno pesem, ki se bo vedno glasila na naših sestankih.

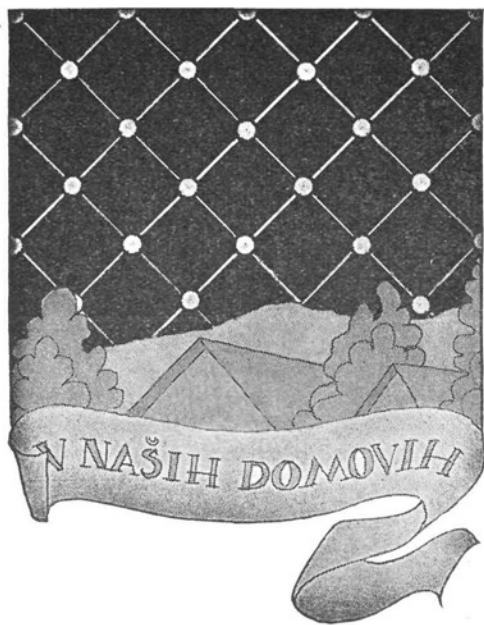
Odslej se bomo vedno zbirale na sestankih, ki nam bodo nudili vse potrebne nauke in nasvete za naše sedanje in bodoče življenje. Na njih se bomo pripravljale in izpopolnjevale za dolžnosti, ki nam jih nalaga naš stan. Ta naša priprava bo teoretična in praktična, tako da bomo res pripravljene za življenje, da bomo iz tega odseka izšle kot žene, ki se bomo znašle v današnjih težkih časih in znale povsod braniti katoliška načela ter tudi s svojim življenjem znale dokazati, da smo res hčere slovenske matere, slovenskega naroda.

Draga slovenska dekleta v Zagrebu! Pridite med nas, v našo sredo, kjer Vas bomo sprejele kot sestre, kjer bomo močno čutile toploto domačega ognjišča, dih domače zemlje!

Zagreb, 15. sept. 1939.

Predsednica: Plohl Marta.

OPOMBA UREDNIŠTVA: Drugi dopisi iz naših krogov morajo zaradi pomanjkanja prostora počakati za drugič.

MOČNATE JEDI

Močnata jed ni samo sladica, s katero zaključimo kosilo, temveč z jajčnimi in mlečnimi jedmi postrežemo tudi za predjed ali poleg pečenke, pa jo tudi dajemo kot samostojno jed poleg solate.

Jajca in jajčne jedi

Predno govorimo o jajčnih jedeh, si nekoliko oglejmo jajce samo. Jajce je živilo, ki vsebuje vse našemu telesu potrebne snovi, vendar bi dalj časa ne zadostovalo za edino živilo. Pač služi piščetu za prvi razvoj, za vzdrževanje telesa pa njegove sestavine niso v pravem razmerju. V kuhinji uporabljamo predvsem kurja jajca, bolj redko tudi jajca rac in gosi. Za posebno slaščico veljajo jajca golobov, prib in galebov.

Za kravo pravimo, da pri gobcu molze. Podobno bi lahko rekli o kuri, da pri kljunku nese, ker je kakovost jajc v veliki meri odvisna od kokošje krme, deloma pa tudi od plemena živali. Kure, ki se prosto pasejo, nesejo okusnejša jajca kot zaprte kokoši, vendar to ne velja za velike kokošje farme, kjer so si za krmljenje kokoši usvojili vse izsledke sodobne znanosti in proizvajajo jajca, ki jih preprosti rejec le težko doseže.

Jajce ima rumenjaki, ki ga obdaja tanka kožica, da se ne zmeša z beljakom, v katerem plava na dveh nitkah, ki gresta od obeh konic. Vse jajce obdaja še ena kožica in trdna lupina, ki pa ni neprodušna, kot se na videz dozdeva. Jajčna lupina je zelo porozna; zato jajce močno izhlapeva, se suši in med notranjo kožico in trdno lupino nastane prazen prostor, v katerem se jajce premika, č ega stresamo. Gospodinja bo rekla, da jajce klopoče in ga bo le z veliko previdnostjo rabila. Če hočeš, da se ti jajca ne izsuše, jih shrani v žito ali pesek, samo pazi, da je čist in snažen, da se jajca ne bodo navzela slabega duha.

Z jajčnimi lupinami snažimo steklenice in kozarce, drobno strte pa mešamo perutnini med krmo posebno pozimi, ko ne pride do peska in kaj rada nese jajca z mehкими lupinami.

Ko mi je mala deklica jedla pesek, če je le mogla do njega, mi je zdravnik svetoval, naj skrbno očiščene jajčne lupine zmeljem s kavnim mlinčkom in po ščepecu primešam otrokovemu mleku. In res je dekletce kmalu nehalo nositi pesek v usta.

Važno je, da gospodinja pri nakupu loči sveža jajca od starih in pokvarjenih. Kakor smo že prej omenile, spoznamo osušena jajca, če klopočejo, tudi so lažja in plavajo na vodi, ki smo ji primešale 10% soli. Seveda moremo poizkus v slani vodi napraviti šele doma in nam na trgu kaj malo koristi. Lažje si pomagamo z osvetljenjem. Veliko jajčaric ima na trgu posebne priprave zato, v temnem prostoru pa lahko vzamemo jajce v votlo roko in jo pritismo na oko. Sveža jajca so enakomerno prosojna, pokvarjena jajca so pa motna in pegasta. V večjih mestih je na trgu posebna preizkuševalnica za jajca, ki je vsaki gospodinjji brezplačno dostopna, v kateri pa tudi tržni urad od časa do časa preizkuša blago, ki prihaja na trg.

Jajca v času, ko so poceni ali ko nam kokoši pridno nesejo, shranimo za slabe čase, ko jih primanjkuje. Vložimo jih v vodotopno steklo, garantol, apno itd. Vsi ti načini shranjevanja imajo namen, da zabranimo dostop zraku in z njim tudi gnilobnim bakterijam, ki jajce pokvarijo. Zato mora biti tekočina dovolj gosta, da luknjice zamaši in biti je mora toliko,

da so jajca popolnoma pokrita, tudi če se sčasoma osuši. Zato mora gospodinja večkrat pogledati in tekočino doliti, če se je le preveč osušila. Čeprav gospodinja rada hrani jajca za zimo, vloženi jajc le ne bo kupovala. Zato je treba posebno v zimskih mesecih paziti, da ne kupimo vloženi jajc. Poznajo se na lupini, ki kaže sledove ohranjalne tekočine, četudi je bila skrbno umita. Vložena jajca je zato nevarno kupovati, ker se morajo taka jajca hitro porabiti in si jih bo vsaka gospodinja vzela, le kolikor jih sproti rabi, ne moreš pa vedeti, kdaj jih je vzela prodajalka iz shrambe in če so sploh še uporabna.

Jajce je dragoceno živilo. Včasih so njegovo vrednost pretiravali, danes jo pa mnogi zopet podcenjujejo in bi radi jajca z mesom vred popolnoma črtali iz našega jedilnika. Jajca so posebno uporabna za bolniško hrano in za boljšo kuhinjo.

Surovo jajce je težko prebavljivo, ker se v želodcu sesiri. Če ga zžvrkljamo in zmešamo s tekočino: mlekom, juho, vinom ali čajem, ga zrak, ki smo ga vmešali, in tekočina, ki smo jo dodali, razredči. Zato se sesiri v redkih, rahlih kosmičih, ki dajo želodcu le malo dela. Tudi mehko kuhano jajce je lahko prebavljivo. Trdo kuhane jajca pa radi dodamo gorčice, sardelne paste ali popra, ki dražijo želodec k hitrejšemu delovanju. Vse majoneze so pa težko prebavljive, ker je jajce že itak mastno in ga dodatek olja in presnega masla še bolj obremeni.

Če jajca kuhamo, pazimo, da najprej z valom zavro, potem jih pa odstavimo, da samo rahlo gibljejo. Tako se enakomerno in rahlo strdijo. Prav sveža jajca pri kuhanju rada počijo, ker tako polnijo lupino, da se ne morejo med segrevanjem razširiti. Pomagamo si, če jih damo kuhati v mrzlo, nekoliko slano vodo.

Da so jajca mehko kuhana, naj vro 3 minute. Po 5 minutah je beljak popolnoma trd, rumenjak je pa še mehak. Če vro jajca 10 minut, so trdo kuhana. Trdo kuhana jajca so posebno okusna, če kuhanim natremo lupino in jih za nekaj ur položimo v precej slano vodo. Če jajca žvrkljamo, osolimo in samo rahlo zakrknjemo na presnem maslu, dobimo navadno

jajčno jed, ki jo zboljšamo z dodatkom drobnjaka ali šunke ali gob, rakov itd.

Omlete

Iz jajc delamo razne omlete in souffléje. Tu pa že dodamo moke, mleka sladkorja, smetane itd. Vsi otroci radi jedo omlete, napolnjene z marmelado, in če je družina velika, jih noče biti konca. Videla sem pa tudi že v planinskih kočah, kako neverjetno število takih omlet marsikateri želodec lahko pospravi. Ni pa treba, da jih polnimo samo z marmelado. Zelo dobre so sirove palačinke ali riževe, orehove, čokoladne in druge. Kdor ne ljubi preveč sladkosti, jih nadeva z raznim seseklanim mesom ali sočivjem. S smetano polite potem še speče ali pa panirane ocvre. Podobno napravimo omlatne potice, če v primerno kozico nalagamo omlete in vmes mažemo nadev. Ko je kozica polna, spečemo potico v kozici in jo potem razrežemo na kosce.

Za sadne omlete napravimo prav rahlo piškotno testo, med katero vmešamo drobno zrezano sadje. Taka omleta naj bo prst debela in na obeh straneh lepo pečena. Tudi je ne polnimo, temveč samo preganemo čez pol.

Za soufflé pripravimo testo kakor zgoraj in ga visoko naložimo v majhne skledice. Pečemo v dobro segreti pečici 10 minut, potresemo s sladkorjem in takoj postrežemo. Če le malo čaka, se sesede in ni več dobro. Pod testo lahko položimo v skledico tudi kuhano sadje, polovico jabolka, breskve ali marelice in imamo potem sadni soufflé.

Narastki

Tako smo prišle do narastkov, ki jih pri nas vse premalo cenimo. Gospodinje straši, ker se tako radi sesedejo. To je že res! A ker so hitro gotovi, jih lahko postavi v pečico, šele ko ima vso družinico lepo zbrano. Predno bodo drugo pojedli, bo tudi narastek pečen, in ko bodo enkrat videli, kako dober je, bodo radi počakali.

Jabolčni narastek. Pet velikih kislih jabolk duši z žlico sladkorja, a brez vode, do mehkega in jih pretlači skozi sito. Pri-mešaj trd sneg 3 beljakov, nekoliko cime-

ta, limonove lupinice in žličko ruma, nakopiči v namazano skledico ali na krožnik in peci 10 minut.

Čokoladni narastek. Eni žemlji obreži skorjo in jo namoči v $\frac{1}{16}$ l mrzlega mleka, dodaj 4 dkg segrete čokolade in zavri. Medtem pridno mešaj, da se žemlja lepo razpusti. Potem daj hladiti. Medtem vmešaj 35 g presnega masla, 55 g sladkorja z vanilijo in 4 rumenjake. Dodaj kuhano ohlajeno žemljo in sneg 4 beljakov. Stresi v namazano skledo in peci $\frac{1}{2}$ ure.

Otroški narastek. V dobro položenem lončku žvrkljaj $\frac{1}{4}$ l mrzlega mleka, 2 žlici moke, 2 žlici sladkorja z vanilijo in 4 dkg presnega masla. Postavi na štedilnik in mešaj, da se zgosti. Pazi, da bo lepo gladko. Še toplemu primešaj 4 rumenjake, ohlajenemu pa sneg 4 beljakov. Peci v namazani skledji 15 minut.

Marmeladni narastek. Mešaj 3 žlice kakršnekoli marmelade ali svežega pretlačene sadja, 2 žlici sladkorja in žlico ruma, da se dobro speni. Primešaj trd sneg 5 beljakov in 2 žlici moke. Peci pol ure.

Pudingi

Tudi pudingi so rahle močnate jedi, ki jih pa ne pečemo, ampak kuhamo v posebnih zaprtih modelih. Model namažemo s presnim maslom in potresemo z drobtinicami ali sladkorno moko. Napolnimo ga vedno samo do tričetrt, da more med kuhanjem narasti. Če hočemo, da se nam puding ali kuh posreči, ga moramo takoj kuhati, ko smo ga vmešale in kuhanega takoj postaviti na mizo. Lonec, v katerem puding kuhamo, mora biti nekoliko višji kot model, da ga moremo pokriti in je od vseh strani obdan od pare. Vode sme biti v loncu le toliko, da med kuhanjem ne more priti v puding ali celo model dvigniti. Če bi preveč povrela, dolijemo toplo vodo, da ne preneha vreti. Kuhamo navadno na

štedilniku. Dobro pa je, da kuhan puding odkrit še nekaj minut postavimo v pečico, da para ihlapi in se potem lažje loči od posode. Tudi je nevarnost, da se sesede, manjša.

Zamorec v srajci. Vmešaj 50 g presnega masla, 3 rumenjake, 50 g sladkorja, 50 g zmletih mandeljnov, 50 g segrete čokolade in trd sneg 3 beljakov. Kuhaj v namazanem in s sladkorjem potresenem modelu 1 uro. Stresi ga v skledo in daj okrog $\frac{1}{4}$ l stolčene sladke smetane.

Angleški puding. Vmešaj 70 g presnega masla, 1 jajce, 1 rumenjak, 35 g sladkorja, 50 g rozin, 50 g citronata, lupino pol limone in žličko ruma. Nazadnje primešaj še 50 g moke in kuhaj v sopari 1 uro. Puding stresi na krožnik in ga polij z $\frac{1}{16}$ l ruma. Pred vrati ga zažgi in gorečega postavi na mizo. Angleži praznujejo ob gorečem pudingju božič in silvestrovo.

Lešnikov puding. Vmešaj 7 dkg presnega masla, 5 rumenjakov, 7 dkg sladkorja z limonovo lupinico. Primešaj trd sneg 4 beljakov, 10 dkg zmletih lešnikov in pest z rumom napojenih drobtin. Kuhaj v sopari pol ure. Mesto lešnikov vzameš lahko orehe ali mandeljne. Poleg daj stolčeno smetano z lešnikovim, orehovim ali mandeljnovim okusom. Zato skuhaj 5 dkg zmletih lešnikov v par žlicah mleka in jih ožmi skozi moker prtīč. V tem soku stopi 2 tablici želatine in predno se strdi, zmešaj med smetano.

Limonov puding. Vmešaj 10 dkg presnega masla, 3 rumenjake, 125 g sladkorja in sok ene limone, lupino pa samo od polovice. Primešaj trd sneg 2 beljakov in 55 g moke. Stresi v namazan in z 20 g rozin potresen model in kuhaj v sopari 1 uro. Poleg tega pudinga postrezi z vinskim šatojem. Vmešaj v globokem lončku 2 rumenjaka, 1 jajce in 60 g sladkorja. Prilij $\frac{1}{4}$ l vrelega vina in mešaj na ognju, da naraste in skoraj zavre.

Vigrednice, poravnajte naročnino!

Ljubki modeli iz dvovrstnega blaga

1. Mladostna obleka z učinkom holera. — Blaga: 1.85 m — 130 cm šir.
2. Model učinkuje kot samostojno krilo in bluz. — Rabiš 1.75 m enobarvnega ter 0.35 m kariranega blaga, 130 cm šir.
3. V pasu tesno se prilagajoča obleka z drugobarvnim vstavkom v sprednjem delu. — 2.50 m temnega, 1.25 m svetlega blaga, 92 cm šir.
4. Kombinacija čipk in svile je zelo priljubljena. — Svile 2.60 m — 92 cm šir., čipk 1.85 m — 70 cm šir.

Z žalostjo opaziš ob pregledu svoje garderobe, da je nepopolna. Ob prehodu v jesen bi rabila preprosto ali boljšo obleko. Svetujem ti, da zdaj porabiš oni ostanek blaga, ki si ga kupila pri zadnji razprodaji po nizki ceni. Če ta ostanek kombiniraš z blagom stare obleke, ali če dokupiš še nekaj primerne blaga, z nekoliko spretnosti lahko sešiješ ljubko in uporabno obleko. — Manjši ostanki služijo za kombiniranje bluz, večje ostanke pa všij obleki kot celotne dele, kar je še posebno modno. Če izpopolniš »novo« obleko z nežnim šopkom, z novo preoblikovanim klobučkom ter primerno ročno torbico, se boš sama čudila efektnemu izgledu »novega v starem«.

Pri orehu jedrce.

nraženo sladno jedro na vsebuje

Kneippova sladna kava

Rdeči križ vabi

V zgodovini nastopajo včasih trenutki, ki narodnim organizacijam nalagajo prav posebne dolžnosti. V vrsto teh organizacij spada brez dvoma Rdeči križ, ki deluje v miru in v vojni v blaginjo trpečega ljudstva. Danes je nastopil tak čas, ko si moramo prizadevati, da je naša prva državna človekoljubna ustanova na vse pripravljena.

KAJ JE RDEČI KRIŽ?

Na to vprašanje ne moremo primerneje odgovoriti, kakor z besedami nedavne spomenice holandskega Rdečega križa, iz katere navajamo te lepe misli:

»Jaz sem Rdeči križ. Ustanovila me je človeška milosrčnost. Moj namen je dobrota, ljubezen, usmiljenje. Jaz sem angel varuh človeštva. Ne poznam nobenega razločka med plemeni, narodi, verstvi. Sejem samo seme plemenite čednosti — nesebičnosti! Moj smoter je, da napravim ljudi dobre. Moje delo ne pozna počitka. Hodim po svetlobi, ne bojim se teme in ne skrbé me ovire in težave. Odklanjam vojno. Bojevnikom lajšam rane. Prinašam tolažbo. Skrbim za padle v vojni. Pomagam ranjenim. Povijam jim rane in blažim jim bolečine. Pokopavam mrtve junake in varujem njihove grobove. Hodim po vseh domovih. Bivam v bolnišnicah. Nobena nevarnost me ne odvrča pred nalezljivimi boleznimi. Obiskujem

bolnike. Pomagam invalidom in totažim vse druge nesrečnike. Prijatelj sem in do brotnik vseh narodov. Moja pomoč sega preko morja do najbolj oddaljenih krajev. Pomagam vsem narodom, ki so trpeli v vojni. Vsi narodi me spoštujejo. Pod mojo zastavo se zbirajo milijoni ljudi, pripravljene za vsako žrtev. Varuh sem človečanstva. Moje znamenje je križ, znamenje odrešenja sveta, simbol ljubezni. Jaz sem Rdeči križ. *Pristopite v moje vrste vsi, ki imate dušo in plemenito srce!* Tako naj Vam Bog pomaga!«

Tako bi mogel delati tudi naš Rdeči križ, če bi se ga oklenil ves narod, da ga naredi za resnično narodno organizacijo.

KAJ PRIČAKUJE RDEČI KRIŽ OD TEBE?

Rdeči križ danes prosi Tebe, prosi mene, prosi vse domoljubne rojake, ki jih ne veže vojaška dolžnost, — posebno naše žene in dekleta —, da se priglasé pri odboru Rdečega križa v svojem kraju za prostovoljno službo v primeru elementarne nesreče, epidemije, posebno pa za primer vojne. Take vrste službe bi bile: upravno-računsko delo v bolnišnicah, ambulantah, postajah za prvo pomoč in drugih napravah Rdečega križa, dalje za razna druga dela pri omenjenih ustanovah, kakor za kuhanje, pranje, snaženje in službo v skladiščih, za izdelovanje perila,

za sprejemanje in oskrbo beguncev, za zbiranje darov v denarju, v pridelkih in izdelkih itd.

Pridi, vsako dobro delo je plemenito, dvakrat plemenito, če je storjeno iz ljubezni revežu, siroti, bolniku, ranjencu, beguncu.

Priglasí se pri odboru Rdečega križa v svojem kraju takoj! Vsaka pomoč nam je dobrodošla!

Ti, ki moreš Rdeči križ tudi *gnotno* podpreti, postani njegov redni član in plačaj mesečno za njegove plemenite svrhe po 2 din. Kdor more več žrtvovati, naj nakloni Rdečemu križu prostovoljne prispevke na naš račun šte. 11.862 pri

Poštni hranilnici v Ljubljani. Če nisi premožna, pristopi kot podporni član z mesečnim prispevkom 50 par. Ako naj Rdeči križ izpolnjuje svoje dolžnosti, *mora* imeti na razpolago zadostna denarna sredstva! Zato ne odlašaj in stopi v naše vrste, ko Te vabijo naši poverjeniki. Razumevaj vzvišene naloge društva Rdečega križa in pomagaj jih izpolnjevati!

Današnji čas mora vzbuditi v vsem narodu zavest, da je treba vse sile žrtvovati organizaciji, ki deluje v korist vsega naroda!

V Ljubljani, junija 1939.

*Dravski banovinski odbor Rdečega križa.
kraljevine Jugoslavije.*

Žene in dekleta - Vigrednice! Mislite že
zdaj na nov letnik 1940 in že zdaj pridobi-
vajte novih naročnic!
Pišite in sporočite svoje želje za novi letnik!

Do 5% Vam obrestujemo prihranke, ki jih naložite
pri nas

MISLITE NA BODOČNOST

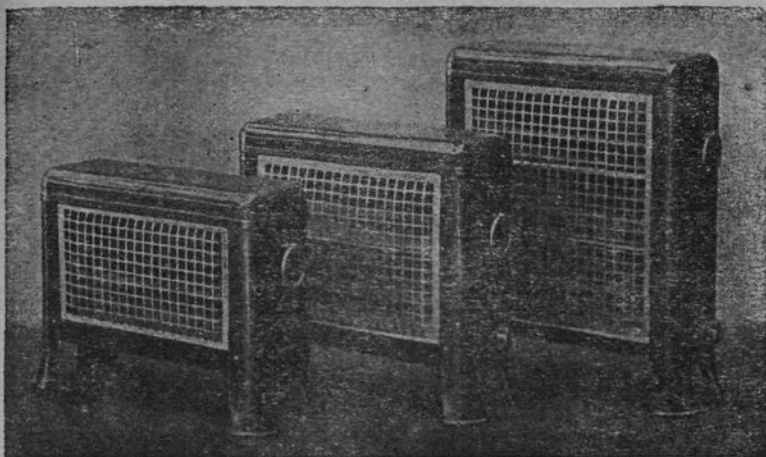
in začnite vlagati tudi Vi.

Za vse naše obveznosti jamči z vsem
premoženjem in davčno močjo

DRAVSKA BANOVINA

Hranilnica dravske banovine

Ljubljana - Maribor - Celje
ekspozitura Kočevje

Za
jesenski
čas so
naj-
udobnejše
električne
peči

Cena toka je zelo nizka in znaša le 90 para za kilevažno uro.
Preko 80% popusta na ceno toka za luč. — Zahtevajte poseben števec za peči čimpreje. — Oglejte si našo zalogo ELEKTRIČNIH PEČI, ŠTEDILNIKOV in drugih aparatov

Toploto dajejo **tako**
Dima nič ne dajejo
Izgubo nam prihranijo.

V PRODAJALNI MESTNE ELEKTRARNE

MESTNI TRG

LJUBLJANA

MAGISTRATNO POSLOPJE

Ako gre za zavarovanje pride v poštev le

Vzajemna zavarovalnica

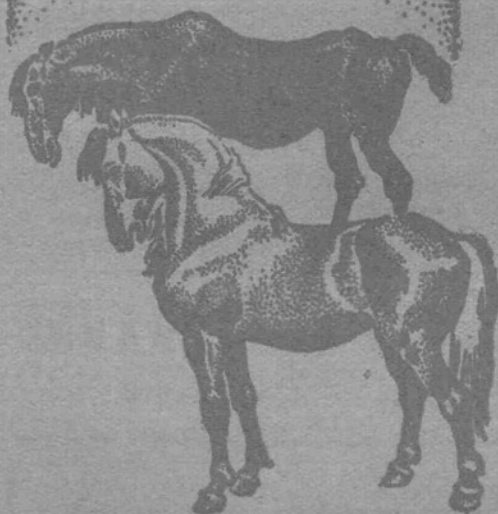
LJUBLJANA • Miklošičeva 19

1. požar, vlom, nezgode, jamstvo, kasko, steklo, zvonovi; 2. doživetje, smrt; rente in dote v vseh možnostih; posmrtninsko zavarovanje »KARITAS«. *Zavarujte sebe in svoje imetje vedno pri naši domači slovenski zavarovalnici.*

LJUDSKA POSOJILNICA V LJUBLJANI

r. z. z n. z. Ljubljana, Miklošičeva c. 6 (v lastni palači)
obrestuje hranilne vloge najugodnejše.

Nove in stare vloge, ki so v celoti vsak čas razpoložljive,
obrestuje po 4%, proti odpovedi do 5%

Pri teh dveh konjih
vidite,

da je eden lep, zdrav, —
drugi pa kljuse. Pri milu
pa oči težko presodijo,
katero je dobro in ka-
tero ne. • Terpentinovo
milo Zlatorog pere kljub
svoji izdatnosti temeljito
čisto in prizanesljivo;
perilo pa postane voljno
mehko in prijetno po-
duhteva.

Zlatorog

TERPENTINOVNO MILO

